

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
MEDICINOS PAGRINDŲ KATEDRA

Taikomosios kūno kultūros vadybos magistrantūros studijų programa

Rūta Parnarauskaitė

**BENDROJO LAVINIMO IR SPECIALIŲJŲ MOKYKLŲ MOKINIŲ
POŽIŪRIS Į KŪNO KULTŪROS PAMOKAS**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovė –
Dr.doc Daiva Mockevičienė*

**2011
Šiauliai**

Magistro darbo santrauka

Darbe atlikta bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose besimokančių mokinių požiūrio į kūno kultūros pamokas analizė, identifikuoti patinkantys ir nepatinkantys dalykai šiose pamokose, atskleistas kūno kultūros pamokų poveikis.

Iškelta *hipotezė*, kad bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūris į kūno kultūros pamokas yra teigiamas.

Anketinės apklausos metodu buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas - atskleisti bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūrį į kūno kultūros pamokas.

Tyrimė dalyvavo 150 asmenų. 75 mokiniai besimokantys bendrojo lavinimo mokyklose ir 75 mokiniai iš specialiųjų mokyklų.

Empirinėje dalyje analizuojamas ir lyginamas bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūris į kūno kultūros pamokas.

Svarbiausios empirinio tyrimo *išvados*:

1. Neigiamą požiūrį į kūno kultūros pamokas lemia kelios priežastys: pirma - nepatinka persirenginėti; antra - pamokos laikas yra nepakankamas; trečia – mokinių nesudomina mokytojo organizuojama fizinė veikla.
2. Nustatyta, kad teigiamą specialiojo ugdymo ir bendrojo lavinimo mokyklų mokinių požiūrį į kūno kultūros pamokas lemia: berniukų ir mergaičių dalyvavimas kūno kultūros pamokose kartu; kūno kultūros pamokos vertinimas kaip pertraukos tarp kitų mokomųjų dalykų; didelė fizinės veiklos įvairovė.
3. Pastebimi statistiškai reikšmingi skirtumai tarp specialiojo ugdymo ir bendrojo lavinimo mokyklų mokinių yra šie: specialiųjų mokyklų mokiniams yra didelis poreikis mokytis apie sveiką gyvenseną; šie mokiniai mano, kad kūno kultūros pamokų teikiama nauda yra ta, kad jos moko sveikai gyventi; taip pat, statistiškai reikšmingai skiriasi, kad daugiau specialiųjų nei bendrojo lavinimo mokyklų mokinių po kūno kultūros pamokų jaučiasi gerai; bendrojo lavinimo mokyklose yra daug didesnis sportinių žaidimų poreikis; bendrojo lavinimo mokyklose daugiau mokinių kūno kultūros pamokose patinka mokytojas.
4. Anketinės apklausos rezultatai patvirtino keliamą tyrimo *hipotezę*, kad specialiojo ugdymo ir bendrojo lavinimo mokyklų mokinių požiūris į kūno kultūros pamokas yra teigiamas.

Esminiai žodžiai: bendrojo lavinimo mokykla, fizinis ugdymas, kūno kultūra, kūno kultūros pamokos, neįgalūs, sportas, specialiojo ugdymo įstaiga, specialiųjų poreikių mokinys, sveikata.

Turinys

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas	4
1 skyrius. KŪNO KULTŪROS TEORINIAI ASPEKTAI	8
1.1. Kūno kultūros kaip mokomojo dalyko samprata, struktūra ir funkcijos.....	8
1.2. Kūno kultūros pamoka ir jos klasifikavimas.....	10
1.3. Mokinių požiūris į kūno kultūrą: teoriniai aspektai.....	14
2 skyrius. VAIKAS SU NEGALE KŪNO KULTŪROS KONTEKSTE	16
2.1. Visuomenės požiūrio į neįgaliosius raida.....	16
2.2. Neįgalių vaikų integracijos ypatumai.....	17
2.3. Kūno kultūros svarba vaikų su negale ugdyme.....	19
3 skyrius. BENDRŲJŲ IR SPECIALIŲJŲ MOKYKLŲ MOKINIŲ POŽIŪRIO Į KŪNO KULTŪROS PAMOKAS TYRIMAS	21
3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	21
3.2. Respondentai.....	22
3.3. Tyrimo rezultatai ir apibendrinimas.....	23
Išvados	37
Literatūra	38
Summary	42
Priedai	43

Ivadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Tūkstančius metų žmogaus egzistavimas ir vystymasis priklausė nuo aktyvios fizinės veiklos. Anot Bobrovo, Mackevičiaus, Norkaus (2004), pastaruoju metu vis daugiau vaikų per mažai mankštinaisi arba visai nesportuoja. Todėl labai svarbu kuo anksčiau įteigti fizinio aktyvumo svarbą, poveikį ir skatinti vaikus sportuoti, o tam labai svarbią reikšmę turi kūno kultūros pamokos.

Bobrova (2004) akcentuoja, kad kūno kultūros pamokų poveikis negalėtų turintiems mokiniams yra didžiulis – vaikai tobulėja fiziškai ir dvasiškai, ugdoma mergaičių ir berniukų savigarba, asmeninė kūno kultūra, poreikis sportuoti, stiprinama sveikata. Sporto, kaip asmenybės ugdymo priemonės svarbą pabrėžė ir daugelis Lietuvos pedagogų, psichologų, filosofų (Šalkauskis, Vydūnas, Dineika, Stonkus ir kt.). Kūno kultūros, kaip disciplinos, reikšmę rodo jos svarba bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose, nes tai vienas iš nedaugelio dalykų, įtrauktų į mokymo programas nuo pirmos iki paskutinės klasės (*Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos*, 1997).

Įvairius teigiamo mokinių požiūrio į kūno kultūrą ugdymo ypatumus nagrinėjo tiek užsienio (Freedson, Evenson, 1991; Spencer, 1996; Bunker, 1998; Fisher, 1998;), tiek Lietuvos (Blauzdys, 2002; Blauzdys, Leliugienė, 2007; Kardelis, 1998; Zaborskis, 1997; Zuožienė, 1998; Vilkas, Raškauskienė, 2005) autoriai. Minėtų autorių tyrimai parodė, kad teigiamo požiūrio į kūno kultūrą kaip mokymo(si) dalyką ugdymo galimybes kūno kultūros mokytojai naudoja nepakankamai. Anot Stonkaus (2002), teigiamas sportinės veiklos poveikis priklauso nuo tos visuomenės, kurioje ta veikla vyksta, istorinių, kultūrinių, ekonominių sąlygų. Ugdymo požiūriu svarbi tokia prielaida: vertybės, kurios susiformuoja sportuojant, gali būti perkeliamos į kitas gyvenimo sritis ir kartu tobulinti individą, visuomenę. Ištirta, kad sportuojantiems mokiniams būdinga didesnė savigarba, jie labiau savimi pasitiki ir teigiamiau vertina save negu nesportuojantys (Stambulova, 2001). Pačių vaikų požiūrį į sportą ir kūno kultūros pamokas tyrinėjo Balzeris, Kardelis, Kavaliauskas (2001). Remdamiesi savo tyrimu jie padarė išvadą, kad vaikų ugdymo ypatumai šeimoje, tėvų išsilavinimo ir jų socialinis statusas, materialiai šeimos gerovė, pedagogų profesinė kvalifikacija ir kompetencija, kaip artimiausios socialinės aplinkos veiksniai, lemia moksleivių požiūrį į kūno kultūrą ir sportą. Taip pat šie autoriai teigia, kad ugdant teigiamą požiūrį į kūno kultūrą, svarbiausia yra ją įdiegti į sveikos gyvensenos režimą nuo pat vaikystės, paversti ją priemone ne tik fizinei būklei gerinti, bet ir dvasingumui, kūrybinei veiklai, valiai ugdyti.

Minėti autoriai tyrė bendrojo lavinimo mokyklose besimokančius vaikus, o apie vaikų su negale požiūrį į kūno kultūros pamokas tyrimų nėra. Išsakyti teiginiai pagrindžia temą, kurioje formuluojami probleminiai klausimai, aktualumą: Ar kūno kultūros pamokos yra

vienodai mėgstamos tiek bendrojo lavinimo, tiek specialiosiose mokyklose? Ar tie patys aspektai lemia įprastinės raidos ir neįgalių mokinių požiūrį į kūno kultūros pamokas? Kuo skiriasi šių mokinių požiūris į kūno kultūros pamokas?

Tyrimo objektas – bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūris į kūno kultūros pamokas.

Hipotezė – bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūris į kūno kultūros pamokas yra teigiamas.

Tyrimo tikslas – atskleisti bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūrį į kūno kultūros pamokas.

Uždaviniai:

1. Atlikti mokslinės, filosofinės, pedagoginės literatūros, švietimo dokumentų analizę.
2. Anketinės apklausos metodu iširti bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūrį į kūno kultūros pamokas.
3. Nustatyti kas mokiniams patinka ir kas nepatinka kūno kultūros pamokose.
4. Palyginti bendrojo lavinimo mokyklų ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūrį į kūno kultūros pamokas.

Respondentai. Tyrime dalyvavo ($n \sim 150$) asmenų. Asmenys parinkti atsitiktiniu būdu iš Šiaulių Dubijos ir Salduvės pagrindinių mokyklų, Šiaulių sanatorinės mokyklos, Specialiojo ugdymo centro, bei Šiaulių specialiosios mokyklos Ringuva. Buvo apklausta 75 VIII – X klasių įgalūs mokiniai, bei 75 neįgalūs mokiniai (mokiniai su nežymiu protiniu atsilikimu, fizinėmis negalėmis). Šios amžiaus grupės mokinių pasirinkimą lėmė ankstesnių tyrimų duomenys, bylojantys, kad vyresnieji paaugliai geba objektyviau (kritiškiau) vertinti kūno kultūros pamokas, nes šiame amžiaus tarpsnyje pakinta savęs ir aplinkinių vertinimo kriterijai, kurie tampa labiau objektyvūs ir stabilūs (Крайг, 2002). Iš apklaustųjų mokinių buvo 66 mergaitės ir 84 berniukai. Tyrimas buvo atliktas 2010 metais, rugsėjo mėnesį.

Tyrimo metodologija ir metodai.

Tyrimė taikyti šie metodai:

- 1) Mokslinės, metodinės literatūros analizė. Mokslinės, pedagoginės literatūros analizė padėjo suformuluoti tyrimų hipotezę, tikslą, uždavinius, sudaryti anketą.
- 2) Anketinė apklausa. Anketa sudaryta siekiant išsiaiškinti mokinių požiūrį į kūno kultūros pamokas. Tai pusiau uždaro tipo anketa. Anketos pavyzdys pateiktas 1 priede.
- 3) Statistinių duomenų analizė. Duomenys parengti ir matematiškai apdoroti remiantis SPSS programa. Gautiems kiekybiniam duomenims taikyti šie statistiniai skaičiavimai: aritmetinis vidurkis, skirtumo tarp vidurkių reikšmingumas. Anketinės apklausos

duomenys įvertinti absoliučiais dažniais ir procentais. Susisteminta informacija pateikta lentelėse, paveiksluose.

Pagrindinės sąvokos

Bendrojo lavinimo mokykla – mokykla, kurios pagrindinė veikla yra ugdymas pagal formaliojo švietimo pradinio, pagrindinio, vidurinio ar atitinkamas specialiojo ugdymo programas. (Švietimo įstatymas, 2003).

Fizinis ugdymas – viena sudedamųjų visapusiškos asmenybės formavimo dalių. Jis neatsiejamas nuo dorovinio, estetinio, protinio ir darbinio lavinimo. Tai kryptinga ugdytojo ir ugdytinio sąveika, bendradarbiavimas, vaiko sveikatos stiprinimas, fizinio išsivystymo ir fizinio pajėgumo gerinimas, noro pačiam siekti fizinio tobulumo skiepijimas, sveikos gyvensenos ugdymas, vaiko įtraukimas į judėjimo veiklą ir fizinių gebėjimų plėtojimas (Ivaškienė, 2002).

Kūno kultūra – asmens ir visuomenės bendrosios kultūros dalis – žmogaus įgimto kūno branda, tobulumas ir galių lygis, atitinkantis asmenybės raidos nuostatas, dvasinius poreikius, kultūros normas (Lietuvos sporto enciklopedija, 2010).

Kūno kultūros pamokos – mokykloje dėstomas dalykas, padedantis siekti asmeninės kūno kultūros, tai yra fizinės, psichinės ir dvasinės darnos, stiprinti sveikatą. Apima mokinių fizinio aktyvumo raišką, teorines kūno kultūros, sveikatos ir sporto žinias (Sporto terminų žodynas, 2002).

Neįgalusis – asmuo, kuriam Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo numatyta tvarka pripažintas neįgalumo lygis mažesnis negu 55 procentų darbingumo lygis ir (ar) nustatyta specialiųjų poreikių tenkinimo reikmė (Žin., 2004, Nr. 83 – 2983).

Sportas – šiuolaikinis terminas, atėjęs iš anglosaksų kalbų; jo pirminė reikšmė – rungtyniavimas, ginčas, varžybos. Dabar šiuo terminu apibrėžiamas daugiaplanis reiškiny, kurio esmė – žmogaus sensomotorinių ypatybių lavinimas ir jų demonstravimas per varžybas. Sporto sąvoka apima daugybę žmonių veiklos sričių, kurios reiškiasi atskiramis sporto šakomis ir kurias tipologizuoti labai sunku (Kardelis, Kavaliauskas, Balzeris, 2001).

Specialiojo ugdymo įstaiga - švietimo įstaiga, kurios pagrindinė veikla - specialiųjų poreikių asmenų ugdymas (Specialiojo ugdymo įstatymas, 1998).

Specialiųjų poreikių mokinys – mokinys, kurio galimybės mokytis ir dalyvauti visuomenės gyvenime yra ribotos dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų (Švietimo įstatymas, 2003).

Sveikata – modernusis termino vartojimas sieja sveikatą su fizine, moraline, socialine ir materialine gerove. Kasdieninėje kalboje sveikata dažniausiai suprantama kaip normali, adekvati biologinei brandai savijauta arba ryškesnių funkcinių negalavimų nebuvimas (Kardelis, Kavaliauskas, Balzeris, 2001).

Magistro darbo struktūra. Ši magistro darbas sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 3 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (53 šaltiniai), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 1 lentelė, 10 paveikslų. Prieduose pateikiamas anketos pavyzdys. Darbo apimtis – 43 puslapiai.

1 skyrius. KŪNO KULTŪROS TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Kūno kultūros kaip mokomojo dalyko samprata, struktūra ir funkcijos

Kūno kultūra yra bendrosios kultūros dalis ir užima neabejotinai reikšmingą vietą kiekvieno žmogaus gyvenime. Poreikis judėti, savarankiškai mankštintis, fizinis aktyvumas, kaip ir meilė sportui, turi būti ugdoma nuo mažų dienų. Sporto žaidimai ir pratimai turi teikti ne tik džiaugsmą, bet ir ugdyti valią, atkaklumą, mokyti ne tik laimėti, bet ir pralaimėti. Pasak Ivaškienės ir Čepelionienės (2005), kūno kultūra nuo kitų kultūros šakų skiriasi savo daugiafunkciškumu, nes ji tenkina įvairius visuomenės bendražmogiškus poreikius, atlieka ir reguliacinę, motyvacinę, komunikatyvinę, adaptacinę, rekreatyvinę ir kitas funkcijas.

Pagal poveikį žmogui kūno kultūra ir sportas šiuolaikinėje visuomenėje yra reikšminga kultūros dalis ir svarbus veiksnys formuojant harmoningą asmenybę, nes sudaro sąlygas asmeniui pažinti save, realiai vertinti savo kūną, fizines galimybes ir jėgas, ugdyti fizinę bei dvasinę ištvermę, individualumą, tikėjimą sėkme siekiant fizinės bei dvasinės sveikatos (Tamošauskas, 2000).

1990 m. kovo 11 d. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, keitėsi požiūris ir į kūno kultūrą (fizinį auklėjimą). Kūno kultūra pradėta traktuoti kaip holistinė fizinio lavinimo kryptis, pabrėžianti moksleivio fizinę prigimtį, sveikatą, fizinį pajėgumą, atsižvelgiant į jo amžių, lytį, gyvenimą, laisvo pasirinkimo teisę, o ne vien fiksuojanti atskirus fizinio parengtumo rezultatus. Ji padeda siekti asmens fizinės, psichinės ir dvasinės darnos, tai yra stiprina įvairaus amžiaus žmonių sveikatą. Raginama atsisakyti prievartos ir muštro kaip metodo ir vien fizinių galių ugdymo kaip tikslo (*Išsilavinimo standartai, 1999*). Ypač svarbu, kad per kūno kultūros pamokas moksleiviai galėtų patirti judėjimo džiaugsmą ir malonumą, įgyti pasitikėjimo savo jėgomis, išmokti gerbti ir kitų veiklą, suvoktų kūno kultūros reikšmę sveikatai išsaugoti ir suformuotų reguliaraus fizinio auklėjimo poreikį. Per kūno kultūros pamokas ypač svarbu išsiugdyti gebėjimą mąstyti, pasirinkti tinkamą fizinį krūvį, kurti ir dirbti savarankiškai. Šio mokomojo dalyko pamokos teikia daug progų ugdytis dorą, sąžiningo rungtyniavimo bei varžymosi, savitvartos, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius (*Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos, 1997*).

Vaščila (1996) skiria keturis pagrindinius kūno kultūros komponentus:

1. Fizinis ugdymas. Jis, anot minėto autoriaus, yra būtina sąlyga kūno kultūroje, nes padeda tikslingai fiziškai ugdyti žmogų. Tai toks procesas, kuris daro visuminį poveikį žmogaus asmenybei, protui, jausmams, valiai.

2. Sportas. Jame atsiskleidžia žmogaus galimybės. Žmogus turi pademonstruoti ne tik savo fizines galias, jėgą, greitumą, išvermę, lankstumą, judesių tikslumą, bet ir atskleisti psichikos gebėjimus, parodyti visas savo galimybes.

3. Fizinė rekreacija. Ji padeda atgauti fizines ir dvasines jėgas, kompensuoja judėjimo stygių. Tai jėgų, sveikatos atgavimas.

4. Judėjimo rehabilitacija. Ji specialiais fiziniais pratimais padeda atnaujinti judėjimo funkcijas po ligos, traumų.

Adaškevičienė (2008) teigia, kad kūno kultūros pedagogika įsipareigoja žmogui padėti išspręsti vieną iš pagrindinių uždavinių – ugdyti fiziškai brandžią asmenybę, kultūrinę savimonę ir nuostatą, kad žmogus yra ne tik kultūros vartotojas, bet ir atsakingas už savo fizinių galių kryptingą panaudojimą kultūrai kurti, tautiniam identitetui išsaugoti.

Nuo kitų dalykų kūno kultūra skiriasi uždavinių specifiškumu, organizavimo forma. Pratybų metu mokinys turi įgyti praktinių įgūdžių ir vien pamatyti, įsiminti, žinoti nepakanka. Reikia veikti fiziškai ir daug kartų atlikti specialius judesius (Ivaškienė, Čepelionienė, 2005). Pasak šių autorių, asmens kūno kultūra yra paties jo tvarinys, kuris gimsta iš vidinės kultūros kaip suvoktas būtinumas. Kūno kultūrai įsitvirtinti kaip vertybei, geriausiai gali padėti fizinis ugdymas. Bendrojo ugdymo uždavinys yra parengti žmogų gyvenimui ir siekti, kad jis tobulėtų, todėl viena iš fizinio ugdymo krypčių turėtų būti fizinės saviugdos skatinimas.

Banzienė, Bobrova, Staponkienė (2004) skiria tokias kūno kultūros funkcijas:

1. Sveikatos stiprinimas. Kūno kultūra skatina normalų organizmo augimą ir vystymąsi, padeda lavinti įvairius raumenis – tai padeda ugdyti laikyseną. Fiziniai pratimai gali padėti sustiprinti pėdų raumenis, o tai padeda išvengti plokščiapėdystės. Derinant judesius ir kvėpavimą stiprinami kvėpuojamieji raumenys, gilus ritmingas kvėpavimas. Fiziniai pratimai derinami su vandens pratimais padeda grūdintis ir apsaugoti nuo ligų.

2. Motorikos lavinimas. Lavinamos įvairios raumenų grupės, didinamas organizmo funkcijų pajėgumas ir darbingumas. Vaikai mokomi atlikti pratimus pagal muziką, ritmingai. Lavinama judesių koordinacija, judėjimo reakcija, orientacija erdvėje ir laike, judesių tikslumas. Lavinamos įvairios fizinės savybės: vikrumas, greitumas, lankstumas jėga, pusiausvyra, išvermė ir kitos fizinės ypatybės.

3. Bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių ugdymas. Skatinimas būti teisingais, sąžiningais, draugiškais, nuoširdžiais, atidžiais. Ugdomi valingi charakterio bruožai: drąsa, ryžtas, išvermė, savitvarda, pasitikėjimas savo jėgomis. Mokomasi atsakingai atlikti žaidėjo pareigas, rūpintis savo komanda. Vaikams padedama įgyti judesių, veiksmų ir elgesio kontrolės įgūdžių. Pratinama valdyti pykčio ir agresijos apraiškas, susitarti tarpusavyje, dalytis žaislais ir

sporto reikmenimis. Mokomasi gerbti varžovą, draugų sumanymus ir veiksmus, padėti vienas kitam, paguosti ir užjausti ištikus nesėkmei.

4. Visapusiškas fizinių galių ugdymas. Žaidžiami įvairūs žaidimai, kuriuose vyrauja ėjimas, bėgimas, šuoliai, metimai, laipiojimo veiksmas, pusiausvyros pratimai.

5. Pažintinės veiklos plėtojimas. Pratinama pajusti erdvę ir orientuotis joje, nustatyti įvairias kryptis, daiktų ir objektų padėtį vienas kito atžvilgiu: šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, aplink. Vaikai mokomi pajusti laiko trukmę ir atitinkamai atlikti veiksmus, pajusti ir suvokti judėjimo tempą.

6. Psichofizinės veiklos plėtojimas. Lavinami regėjimo, klausos, lytėjimo ir raumenų pojūčiai, žadinamas mąstymas, dėmesys, atmintis, vaizduotė, lavinamos sensomotorinės reakcijos, judesių tikslumas.

Vilkas (2006), kūno kultūros funkcijas skiria į specialiąsias ir bendrąsias. Anot minėto autoriaus, specialiosios funkcijos yra šios: lavinamoji; sportinė; rekreacinė; reabilitacinė. Bendrosios funkcijos: estetinė; normatyvinė; informacinė; reprezentacinė.

Taigi, kūno kultūra yra svarbiausia fizinio ugdymo forma, kuri savo priemonėmis gali ugdyti žmogaus organizmo galias, tobulinti kūną, kuris, anot Šalkauskio (1992), yra tas instrumentas, per kurį išorinis pasaulis veikia sielą, ir atvirkščiai, siela gali veikti išorinį pasaulį tik per kūną.

1.2. Kūno kultūros pamoka ir jos klasifikavimas

Gera kūno kultūros pamoka, pasak Blauzdžio (2002), tai mokytojo ir moksleivio geros partnerystės, kūrybinio bendradarbiavimo rezultatas. Kartu tai sudėtinga bendros veiklos, moksleivių fizinio ugdymo forma, nes orientuota į humanizму, dorove, kultūra grįstą demokratiją, o ne į atskirų fizinio pajėgumo rezultatų vaikymąsi.

Viliūnienė, Volbekienė (2004) teigia, kad kūno kultūros pamoka grindžiama bendraisiais ir metodiniais fizinio ugdymo principais, kuriuos sukonkretina ir papildo tokie reikalavimai:

1. Pamokos poveikis turi būti visapusiškas. Pamoka turi stiprinti sveikatą, ugdyti fizines ir dvasines ypatybes, tai yra asmenybę.

2. Mokymas, ugdymas turi vykti per visą pamoką – nuo pirmos iki paskutinės minutės. Pasitaiko, kad pamokos uždaviniai sprendžiami tik pagrindinėje jos dalyje. Tokiu atveju pedagogas neracionaliai sunaudoja laiką.

3. Pamokose reikia vengti metodinių standartų. Pamokų turinio ir metodikos įvairovės būtinumą sąlygoja nuosekliai sunkėjantys uždaviniai, mokinių organizmo poslinkiai, išorinių sąlygų kaita.

4. Būtina visus dalyvaujančius pamokoje ir stebinčius mokinius, atsižvelgiant į jų individualias savybes, įtraukti į organizuotą veiklą.

5. Iš anksto numatyti konkrečius uždavinius, kuriuos būtų galima įgyvendinti būtent toje pamokoje. Uždaviniai keliami remiantis praeita ir būsima mokomąja medžiaga.

Kūno kultūros programose (1997) nurodoma, jog pagrindinė fizinio lavinimo forma mokykloje yra pamoka. Per pamoką mokytojas gali dirbti su visa klase vienu metu, suskaidyti klasę į mažesnes grupes, kai kuriais atvejais dirbti ir su vienu mokiniu.

Kūno kultūros pamokose gali būti įgyvendinami šie uždaviniai: sveikatos stiprinimo, ugdymo, mokymo. Anot Kristensen (1999), uždavinių kiekį pamokoje lemia tokie momentai: mokymo ir lavinimo tikslas; psichofiziologinės mokinių galimybės; kūno kultūros programa, pagal kurią dirba mokytojas; pamokos trukmė.

Minėtas autorius rekomenduoja per kūno kultūros pamokas spręsti 2 – 3 uždavinius. Daugiau dėmesio turi būti skiriama fizinių ypatybių lavinimui nei judesių mokymui. Sveikatos stiprinimo uždaviniai yra tokie: skatinti mokinių organizmo funkcijų harmoningą vystymąsi bei sąveiką, grūdinti, ugdyti kasdienio fizinio aktyvumo poreikius ir įgūdžius.

Blauzdys (2002) teigia, kad kūno kultūros pamokose turi būti įgyvendinami ir asmenybės ugdymo uždaviniai, kurių esmę nusako dorovingumo, valios, fizinės saviugdos skatinimas per kūno kultūros pamokas. O mokymo ir lavinimo uždaviniai įgyvendinami suteikiant mokiniams kūno kultūros ir sporto žinių, formuojant įvairių fizinių pratimų mokėjimus ir įgūdžius, lavinti fizines ypatybes.

Pagal užsibrėžtų uždavinių įgyvendinimo rodiklius kūno kultūros pamoka gali būti vertinama blogai (neįgyvendinti uždaviniai), patenkinamai (iš dalies įgyvendinti), gerai ir labai gerai įgyvendinti. Taigi galima teigti, kad nuo uždavinių įgyvendinimo priklauso pamokos kokybė.

Kūno kultūros pamokoms būdingi įvairūs požymiai, pagal kuriuos jas galima suklasifikuoti. Požymiai yra esminiai (didaktiniai uždaviniai, fizinių pratimų ir jų derinimo įvairovė) ir išoriniai (mokymo metodai, organizavimas, fizinio krūvio normavimas, mokinio amžius, fizinio išsivystymo ir parengtumo lygis, mokytojo kvalifikacija, pamokos vieta ir kita). Pamokų klasifikavimo tikslas yra uždavinių ir turinio sukonkretinimas.

Anot Viliūnienės, Volbekienės (2004), pagal pamokos turinį pamokos skirstomos į rūšis, o pagal didaktinius uždavinius į tipus. Minėtos autorės skiria tokias pamokų rūšis: dalykinės, kompleksinės. Dalykinių pamokų turinį sudaro vienos rūšies mokomoji medžiaga.

Kompleksinių pamokų turinį sudaro dvi arba daugiau skirtingos mokomosios medžiagos rūšių. O štai Blauzdys (2002) skiria dalykines ir kombinuotas pamokas. Dalykines pamokas jis apibūdina taip pat, kaip ir ankščiau minėtos autorės, o kombinuotomis pamokomis vadina tas pamokas, kurias Viliūnienė, Volbekienė apibūdina kaip kompleksines. Pasak minėto autoriaus, kompleksinėmis pamokomis galima vadinti visas kūno kultūros pamokas, nes judėjimo gebėjimų mokymas, fizinių ypatybių lavinimas, valios ir doros ugdymas – glaudžiai integruojami.

Blauzdys, Leliūgienė (2007) kūno kultūros pamokas skirsto dar į šias rūšis: teorinės, praktinės. Per teorines pamokas mokiniai fizinių pratimų nedaro, o įsimena jiems aktualias kūno kultūros teorijas, metodikas, sveikatos žinias, aptaria ir siūlo kritinio mąstymo ir mokymosi schemas, gvildena organizacinius fizinio ugdymo(si) aspektus. Per praktines bendrojo fizinio rengimo pamokas daromi pratimai, žaidžiami žaidimai, daug judama, tačiau ir čia būtinai perteikiama šiek tiek žinių, ugdomos humanistinės vertybės, mokomasi mankštintis technologijų.

Viliūnienė ir Volbekienė (2004), bei Blauzdys (2002) pažymi, kad dalykinių ir kompleksinių pamokų skaičius skirtingo amžiaus mokinių grupėse yra nevienodas. Jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikus vienpusiška mokomoji medžiaga vargina, mažina jų domėjimąsi pamoka, nesudaro tinkamos darbai emocinės aplinkos, todėl pamokos efektyvumas būna nedidelis. Kūno kultūros pamokos jaunesnių klasių mokiniams turi pasižymėti mokomosios medžiagos įvairove. Praktiškai jaunesnėse klasėse vyrauja kompleksinės kūno kultūros pamokos, jas sudaro 2 – 4 mokomosios medžiagos rūšys. Vidutiniame mokykliniame amžiuje mažėja kompleksinių ir daugėja dalykinių pamokų. Vyresnėse klasėse dauguma kūno kultūros pamokų yra dalykinės. Šis dėsniumas nėra atsitiktinis, jį sąlygoja ir mokinių amžiaus ypatumai: gebėjimas ilgesnį laiką sutelkti dėmesį, noras siekti konkrečių rezultatų.

Taigi galima daryti išvadą, kad kūno kultūros pamokų klasifikavimas pagal mokomosios medžiagos rūšį, turinį yra tikslingas, nes padeda nustatyti mokinių gabumus skirtingoms sporto šakoms, leidžia susisteminti pamokas pagal jų turinį trimestriui, mokslo metams, o visų svarbiausia, šis klasifikavimas tikslingas dėl mokinių amžiaus psichinių ir fizinių galių.

Kaip jau buvo minėta, kūno kultūros pamokos į tipus dažniausiai yra skirstomos pagal pagrindinį didaktinį uždavinį. Blauzdys (2002) skiria tokius kūno kultūros pamokų tipus: įvadinės, mokymo(si), tobulinimo(si), fizinių ypatybių lavinimo(si), kontrolinės (įskaitinės), mišrios (kompleksinės). Ši klasifikacija, kaip ir kitos, gana sąlygiška, nes dažnai naujų pratimų mokymas gali būti derinamas su mokėjimų įtvirtinimu, fizinių ypatybių lavinimu, žinių tikrinimu.

Pasak minėto autoriaus įvadinės pamokos dažniausiai vedamos trimestro, pusmečio pradžioje, prieš pradėdant naują programos skyrių. Dažniausiai mokiniai apklausiami žodžiu, retai raštu. Šiose pamokose mokytojas trumpai supažindina su pagrindiniais fizinio ugdymo tikslais per mokslo metus, pirmąjį trimestrą ir pirmąjį pamokų ciklą. Moksleiviai supažindinami su tos klasės mokomąja medžiaga ir išsilavinimo standartais. Per šias pamokas aptariama ir namų užduočių prasmė.

Bobrova, Mackevičius, Norkus (2004) teigia, kad mokomosiose pamokose pagrindinis dėmesys skiriamas fizinių pratimų technikai įvaldyti, klaidoms taisyti. Jose perduodamos teorijos žinios, skatinamas mokinių aktyvumas.

Anot Blauzdžio (2002) per tobulinimo(si) pamokas moksleiviai išmoksta judesius ne tik mechaniškai kopijuoti, bet ir išskirti panašių pratimų atlikimo dėsningumus, pastebėti net neesmines klaidas ir jas taisyti. Čia vyrauja judesių technikos įtvirtinimas standartinėmis ir besikeičiančiomis sąlygomis, kai pasiekiamas ketvirtas judesių išmokimo lygis. Šių pamokų didelis fizinis, taip pat emocinis krūvis.

Per fizinių ypatybių lavinimo(si) pamoką dažniausiai suderintai lavinamos kelios fizinės ypatybės, pavyzdžiui greitumas, greitumo jėga ir greitumo išvermė. O kontrolinėse pamokose sprendžiami fizinių pratimų technikos ir fizinių ypatybių rezultatų kontrolės uždaviniai. Blauzdys (2002) pažymi, kad kontrolinėse pamokose labai svarbu moksleiviams leisti rinktis pratimus iš kelių ar bent dviejų variantų. Per kontrolines pamokas mokslo metų pradžioje ir pabaigoje testuojamas moksleivių fizinis parengtumas.

Mišraus tipo pamokų metu beveik vienodai laiko skiriama įvairiems uždaviniams įgyvendinti arba jų svarba moksleiviams tą pamoką yra panaši. Fizinių pratimų mokymas derinamas su mokėjimų įtvirtinimu, lavinamos fizinės ypatybės. Mišraus tipo pamokų pradinėse klasėse būna daugiau, o paskui mažėja.

Anot Viliūnienės ir Volbekienės (2004), pamokų skirstymo pagal tipus didžiausia reikšmė yra ta, kad mokytojas gali racionaliai suplanuoti programą. Visų rūšių pamokos yra skirstomos į tipus, todėl praktiškai tikslinga vartoti terminus „mokomoji lengvosios atletikos pamoka“, „kontrolinė krepšinio pamoka“ ir panašiai. Konkrečios pamokos pavadinimas turi atspindėti didaktinį tikslą ir mokomosios medžiagos rūšį.

Iš to, kas šiame poskyryje aptarta, galima daryti išvadą, kad šiandieniniam moksleivių fiziniam ugdymui tikslinga remtis mokslininkų, anksčiau dirbusių pedagogų rekomendacijomis kokių rūšių ir kokių tipų pamokas naudoti žemesnių ar vyresnių klasių mokiniams, kokius didaktinius uždavinius reikia įgyvendinti tam tikro tipo pamokose, tačiau negalima nurodyti kiek ir kokių pamokų mokytojas turi praveisti, nes tai trukdytų pedagogų iniciatyvumui ir kūrybingumo plėtotei.

1.3. Mokinių požiūris į kūno kultūrą: teoriniai aspektai

Teigiamas požiūris į kūno kultūros pamokas pirmiausiai formuojamas mokykloje, be to, ir įvairioje nepamokinėje aplinkoje: šeimoje, visuomenėje. Vis dėlto daugumos moksleivių požiūrį į kūno kultūros pamokas lemia fizinio ugdymo proceso kokybė.

Švedaitė (2004) teigia, kad neigiamą moksleivių požiūrį į kūno kultūros pamokas formuoja prastos sporto salės bei aikštynai, prasta persirengimo kambarių bei dušų būklė. Kai kuriose mokyklose sporto aikštynus bei dušus labai prastai vertina beveik visi moksleiviai. O jų nuomonė apie sportavimo sąlygas mokykloje sutampa su specialistų nuomone – situacija tikrai nepatenkinama. Į tai turėtų atkreipti dėmesį mokyklų administracijos, Švietimo skyriaus specialistai bei politikai. Manoma, jog mokyklų sporto bazių atnaujinimo klausimą reikėtų spręsti nedelsiant. Anot minėtos autorės, nemažai vaikų kūno kultūros pamokomis nepatenkinti dėl per didelių krūvių bei reikalavimų, o kai kurie nurodė, kad tingi sportuoti, kad nepatogu nešiotis aprangą ir tai, kad per mažai būna laiko persirengti bei nusiprausti.

Požiūris į kūno kultūros pamokas formuojasi ir kinta priklausomai nuo įvairių veiksnių: aplinkos poveikio, gyvenimiškų situacijų, susijusių su materialinėmis ir kultūrinėmis sąlygomis, taip pat nuo asmenybės ugdymo. Anot Balzerio, Kardelio, Kavaliausko (2001), mokinių interesas kūno kultūros pamokoms susijęs su jų požiūriu apskritai į kūno kultūrą ir sportą, be to, būtina atkreipti dėmesį ir į tai, kad toli gražu ne kiekvienoje kūno kultūros pamokoje skiepijama meilė fiziniams pratimams, kūno kultūrai ir sportui apskritai. Atmetus objektyvius sunkumus (salių, inventoriaus stoka ir kita), pamokoms dažnai stinga emocionalumo, daromi neįvairūs, neatitinkantys mokinių amžiaus ir jų pasirengimo pratimai.

Kiekviena kūno kultūros pamoka turėtų ugdyti pažintinį mokinių interesą, mokyti juos savarankiškai ir reguliariai daryti fizinius pratimus. Nemažas čia turėtų būti ir propagandos priemonių vaidmuo. Blauzdžio, Leliūgienės (2007) tyrimų rezultatai parodė, kad šiomis priemonėmis iš dalies galima pakeisti mokinių požiūrį į kūno kultūros pamokas. Didelę įtaką turi ir mokytojo autoritetas, elgesys kasdieninėje veikloje, jautrumas, polinkis bendrauti su mokiniais. Kituose teoriniuose ir eksperimentiniuose darbuose bandoma aiškinti moksleivių požiūrį, remiantis kūno kultūros ir sportinės veiklos motyvacija. Toks vertinimas pateisinamas, nes motyvai yra susiję su poreikiais ir sudaro prielaidas teigiamam požiūriui į kūno kultūrą ir sporto ugdymą.

Apibūdinant teigiamo moksleivių požiūrio į kūno kultūros pamokas esmę Blauzdys (2002) akcentuoja du svarbius aspektus: teorinį ir praktinį. Pasak minėto autoriaus teorinį teigiamą požiūrį formuoja ne tik tinkamas moksleiviui kūno kultūros pamokos turinys, bet ir visos įgyjamos informacijos: mankštinimosi metodikų, sveikų gyvensenų, fizinio ugdymo

dėsnių, išvadų ir panašiai – supratimas. Todėl labai svarbu įrodyti ugdytiniams, kad be sporto ir kitų mokslo žinių, nepriėmus svarbiausios fizinio ugdymo(si) patirties neįmanoma tinkamai pasirengti profesijai ir gyvenimui, siekti asmeninės laimės ir būti naudingu Lietuvai.

Praktinį teigiamo požiūrio į kūno kultūros pamokas aspektą lemia fizinio ugdymo(si) proceso kokybė. Todėl reikia kuo geriau organizuoti ugdymo procesą, skatinti mokinių aktyvumą ir savarankiškumą. Čia reikia siekti ne tik fizinio krūvio, bet ir emocinio, psichinio. Teorinis ir praktinis aspektai yra tarpusavyje labai glaudžiai susiję.

Balzerio, Kardelio, Kavaliausko (2001) tyrimų rezultatai rodo, kad mokytojų nuomone teigiamam požiūriui į kūno kultūrą formuotis gali padėti palankesnis kitų pedagogų nusistatymas, didesnis kūno kultūros pamokų skaičius per savaitę ir tėvų vaidmuo, tačiau tėvai labiau pabrėžia kūno kultūros mokytojo gebėjimą sudominti mokinius.

2 skyrius. VAIKAS SU NEGALE KŪNO KULTŪROS KONTEKSTE

2.1. Visuomenės požiūrio į neįgaliuosius raida

Daug metų vyravo nuostata į neįgaliuosius kaip nenaudingus visuomenei, asmenis, reikalaujančius medikų pagalbos. Tačiau, pasak Bagdonienės (2007), ši nuostata keitėsi dėl pasaulyje vykstančių visuomenės humanizavimo ir demokratijos reiškinių. Tyrimai, kuriuose analizuojama požiūrio į negalę raida, rodo tai, kad negalės supratimas istorijos eigoje nuolat kinta (Vaičekauskaitė, 2009).

Antikos laikais neįgaliųjų žmonių išstūmimas iš visuomenės buvo įprastas reiškinys: senovės Graikijoje defektų turinčius vaikus palikdavo numirti žmonių nelankomose vietose, o Atėnuose ši praktika netgi buvo įteisinta juridiskai. Garsūs graikų mąstytojai Platonas (427 – 348 m. Pr. Kr.) ir Aristotelis (384 – 322 m. Pr. Kr.) bandė ginti neįgalių kūdikių teisę gyventi, tačiau nei vieno to meto auklėjimo teorija nepripažino neįgalių žmonių auklėjimo galimybės (Samsonienė, 2006).

Tačiau, anot Ruškaus (2002), vertinant antikos laikus šių dienų požiūriu, vaikų pasmerkimas mirti atrodo beprasmiškai žiaurus, bet antikos laikais tai buvo logiška. Vaiko palikimas miške dar nereiškę susidorojimo su juo. Neįgalūs kūdikiai paliekami miške tam, kad būtų gražinami dievams. Pasak minėto autoriaus, neįgaliojo gimimas buvo dievų nepasitenkinimo nusikaltusiais žmonėmis ženklas, prakeikimas.

Viduramžiais požiūris į neįgaliuosius pasikeitė. Negalė, o ypač kūno deformacijos, buvo „normali anomalija“, kuri natūraliai priimta socialinėje aplinkoje. Tiek psichiniai ligoniai, tiek luošiai įgauna „globojamo atmestojo“ statusą. Viduramžiais buvo atėjęs etapas kuomet negalė pradėta sieti su vargingumu. Paskui šie reiškiniai buvo atskirti vienas nuo kito ir atskyrus negalę nuo vargingumo, neįgalieji priskiriami prie laukinių, alchemikų ir raganų. Neįgalusis viduramžiais atlieka ir kitą vaidmenį. Jo užduotis yra parodyti kitas visuomenės ypatybes (Ruškus, 2001).

Taigi viduramžiais negalės vizija dar nebuvo visiškai susiformavusi. Iš pradžių negalė siejama su vargingumu, paskui į negalę žiūrima lyg į kažką nežemiško, baugaus, velniško. Todėl neįmanoma apibrėžti neįgaliųjų egzistencijos viduramžiais.

Tačiau ne visada ir ne visur negalia buvo traktuojama kaip neigiama žmogaus savybė. Pavyzdžiui, pasak Bagdonienę (2007), indėnų bendruomenėse neįgaliesiems būdavo skiriamas ypatingas dieviškųjų galių turinčio individo vaidmuo.

Pagal Pasaulinę sveikatos organizaciją 2001 m. Tarptautinėje funkcionavimo, neįgalumo ir sveikatos klasifikacijoje dominuoja dvi koncepcijos: medicininė ir socialinė. Šių

dviejų negalės modelių skirtumus išsamiai apibendrina Adomaitienė (2003). Pasak minėtą autorę pagal medicininį modelį negalia yra tik asmeninė nelaimė ir problema, kurią spręsti dažniausiai padeda specialistai, taikydami individualų gydymą medicinos arba paramedicinos priemonėmis. Viskam vadovauja specialistai. Pagal socialinį modelį negalia yra ne tik asmeninė žmogaus problema, bet visos visuomenės problema, kuri sprendžiama ne medicininėmis ir paramedicinos priemonėmis, o socialinėmis priemonėmis ir visuomenės veiksmis. Dabar vis labiau stengiamasi pereiti nuo medicininio link socialinio negalios modelio.

Šiuo metu svarbūs teisiniai Jungtinių Tautų Organizacijos ir Europos Sąjungos politiniai dokumentai skatina valstybes keisti požiūrį į neįgaliuosius, integruoti juos į visuomenę kaip lygiateisius narius. Gedvilienė, Baužienė (2007), teigia, kad labai svarbu jog įstatymuose taip pat pasikeitė požiūris į neįgalų žmogų, bet dar svarbiau, kad šios sąvokos pasikeistų ir žmonių sąmonėje. Pasak minėtų autorių, pastaruoju metu siūlomos naujos sąvokos, kurios apibūdina ne asmens kūno ar proto sutrikimus, kiek iš to kylančius veiklos apribojimus ir aplinkybes.

2.2. Neįgalių vaikų integracijos ypatumai

Keičiantis požiūriui į neįgaliuosius yra stengiamasi integruoti juos į visuomenę. Siekiant pasaulyje įgyvendinti lygybę ir teisingumą, po Antrojo pasaulinio karo susikūrė daug tarptautinių organizacijų. Tęsiant šią tradiciją dabar kovojama už lygių galimybių įgyvendinimą ir socialinės atskirties mažinimą (Kvieskienė, 2005).

Tarptautiniame žodžių žodyne teigiama, kad integracija yra atskirų dalių sujungimas į vieną sistemą; santykiai tarp dalių ir jų funkcijos suprantami kaip koordinuoti bei subordinuoti ir reguliuojami visos sistemos interesų požiūriu (Vaitkevičiūtė, 2001).

Pasak Galkienės (2005), pirmųjų integruoto ugdymo apibrėžimų prasmis kirtis akcentavo vietą, kurioje moksleivis yra ugdomas, tai yra bendrojo lavinimo mokyklos bendroji arba specialioji klasė. Dabar aišku, jog vieta sėkmingo mokinių su negale ugdymo sampratoje yra tik viena iš dimensijų. Tačiau specialiosios mokyklos ar specialiosios klasės, įkurtos bendrojo lavinimo mokyklose, turėtų būti išimtis, ir rekomenduojamos tik ypatingais atvejais, kai vaiko mokymasis integruotoje klasėje nėra įmanomas ir kenkia kitų vaikų gerovei. Vaikai su negale turėtų būti ugdomi pagal tą patį planą kaip ir sveiki jų bendraamžiai (Samsonienė, 2006).

Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymas vidurinėje mokykloje yra sudėtinga tema. Įvairūs pranešimai teigia, kad inkluzinis ugdymas dažniausiai sėkmingai vykdomas pradinėje mokykloje, tačiau vidurinėje mokykloje kelia problemų (Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra, 2005).

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos valstybinės švietimo strategijos nuostatas siekiama sukurti įvairių poreikių asmenims pritaikytą ugdymo(si) aplinką ir išplėtoti švietimo formų įvairovę bei paramos įvairių gebėjimų asmenims sistemą. Specialiųjų poreikių asmenų ugdymui palankios aplinkos sukūrimas, mokytojų pasirengimas ugdyti įvairaus amžiaus specialiųjų poreikių asmenis užtikrins kokybiškesnę integracijos procesą (*Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatos, 2003*).

Specialiųjų poreikių vaikų integracija į bendrojo tipo mokyklas vyksta lėtai, lydima įvairių problemų. Integruotose klasėse neįgalūs vaikai patiria psichologinį bendraamžių spaudimą (Samsonienė, 2006). Specialiųjų poreikių vaikų integracija į bendrojo lavinimo mokyklą įvardijama kaip procesas, kuriame vyksta ugdymosi sunkumų turinčių vaikų ir kitų asmenų sąveika. Tai reiškia, kad įvairių (mokymosi, elgesio, intelekto, fizinių) sutrikimų turintys vaikai yra įtraukiami į bendrojo ugdymo aplinką ir ugdomi drauge su sveikais vaikais. Mokyklinė integracija negalima be specifinių pagalbos priemonių, bendravimo ir partnerystės, kadangi, specialiųjų poreikių vaikai patiria sunkumų besimokydami mokyklinių (bendrujų) dalykų bendraudami su kitais (Ruškus, 2002).

Pasak Miltenienės (2006), inkluzija turi tapti pagrindiniu tikslu visiems švietimo bendruomenės nariams, o ugdymo politika turėtų kiekvienam besimokančiajam sudaryti sąlygas pasinaudoti savo potencinėmis galimybėmis ir tenkinti kiekvieno individo specialiuosius ugdymo(si) poreikius bet kuriame ugdymo sistemos lygmenyje.

Tiek užsienyje, tiek ir Lietuvoje mokyklinė integracija realizuojama jau daugelyje mokyklų. Per kelerius metus Lietuvoje įvyko esminių pokyčių neįgaliųjų socialinės integracijos ir ugdymo srityse. Tačiau Lietuvoje dar dažnai tenka išgirsti įprastinės raidos vaikų, bei jų tėvų nepasitenkinimą dėl neįgalaus vaiko bendrojo lavinimo klasėje. Adomaitienės (2003) tyrimai parodė, kad dauguma mokytojų, dirbančių bendrojo lavinimo mokyklose taip pat nėra pasiruošę ugdyti vaikus su negale ir nenori jų turėti savo klasėse. Todėl, mano manymu, neįgaliųjų integracija į bendrojo lavinimo mokyklas Lietuvoje dar nėra pakankama ir labai sėkminga.

Fastingas (2010), pateikė ir neigiamų integracijos aspektų. Pasak jo, siekiant „mokyklos visiems“, didesnis dėmesys yra skiriamas mokyklai, kaip inkluzinei bendruomenei, kuri gali palengvinti mokymąsi įvairiausių gabumų mokiniams, tačiau mažiau dėmesio yra skiriama individui. Minėtas autorius plačiai išanalizavo inkluziją Norvegijos mokyklose ir priėjo prie išvados, kad specialioji pagalba susideda iš organizacinių sprendimų įvairovės.

Vasiliauskas, Ivaškienė (2001) teigia, kad dabar pasaulyje daug dėmesio skiriama sporto ir kūno kultūros poveikiui socialiniam neįgaliųjų integravimuisi, atsižvelgiant į neįgaliųjų žmonių funkcijų sutrikimus, lytį, psichosocialinę ir fizinę aplinką bei psichines paties neįgaliojo galimybes. Aktualios ir integruoto kūno kultūros mokymo problemos. Svarbūs ir pedagoginiai

neįgaliųjų kūno kultūros mokymo aspektai, jų įtaka socialiniam neįgaliųjų mokinių integravimuisi, jų asmenybės formavimuisi.

Taigi Lietuvoje dar tik einama prie inkluzinio ugdymo, tebeveikia specialiosios mokyklos, bet galbūt, atsižvelgiant į Norvegijos patirtį, šių mokyklų ir nereikia visiškai panaikinti.

2.3. Kūno kultūros svarba vaikų su negale ugdyme

Dauguma autorių teigia, kad neįgalieji, dalyvaudami sportinėje veikloje, geriau vertina save, savo galimybes, labiau pasitiki savo jėgomis, gerėja jų fiziniai rodikliai, biosocialiniai įgūdžiai, psichosocialinė sveikata (Sherril, 1993; DePeuw, Gavron, 1995; Kardelis, Karpavičius, 2000).

Žmonių su negalia ugdymo vyksme teigiamų emocijų lydima fizinė veikla yra viena iš pagrindinių sveikatos stiprinimo, psichinės pusiausvyros palaikymo, vidinių galių atskleidimo, estetinių jausmų, darbinio ugdymo priemonių. Pagrindinis sutrikusio intelekto žmonių fizinio ugdymo tikslas – stiprinti ir tausoti ugdytinių sveikatą, skatinti normalų vaikų augimą, šalinti fizinės raidos sutrikimus, fiziniu aktyvumu ugdyti psichinį tobulėjimą. Visa fizinio ugdymo sistema (mankšta, gydomoji kūno kultūra, ugdymo įstaigos dienos režimas, kūno kultūros pamokos) rodo pakankamai plačias integracijos galimybes, siejant pamokas ir ne klasės renginius, vadovaujantis kompleksiniu fizinio ugdymo pobūdžiu. Specialusis pedagogas turi žinoti, kad siekiant fizinio ugdymo poveikio sėkmės labai svarbu (Bobrova, 1998):

- 1) Numatyti sutrikusio intelekto žmonių fizines galimybes, raidos ypatumus ir gebėjimus.
- 2) Sistemingai ir nuolat bendrauti pedagogams ir pedagogams – medicinos darbuotojams įgyvendinant ir keičiant ugdymo uždavinius.
- 3) Skatinti ugdytinių savarankiškumą ir iniciatyvą.
- 4) Kūrybiškai pritaikyti įvairius darbo būdus, metodus ir priemones.
- 5) Fiziniam ugdymui suteikti koreguojamąjį pobūdį.
- 6) Remtis teigiamomis ugdytinių emocijomis puoselėjant judesių kultūrą ir grožį.
- 7) Ugdyti dorinius ir estetinius jausmus.
- 8) Pedagogo svarba (erudicija, bendravimo kultūra, pagarba auklėtiniui).
- 9) Siekti fizinės ir dvasinės asmens dermės.

Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas kūno kultūros ugdymo vyksmui organizuoti: taikant bendruosius ir specialiuosius pratimus, integruojant įvairių mokomųjų dalykų turinį, individualizuojant ir diferencijuojant darbą per kūno kultūros pamokas, akcentuojant mergaičių ir berniukų fizinio ugdymo specifiką. Koreguojamųjų uždavinių tikslas – šalinti fizinės raidos ir

judesių sutrikimus, mokyti įsiminti atliekamų judesių eigą, nuoseklumą, kontroliuoti savo ir kitų judesius, ugdyti gebėjimą atlikti judesius pagal žodines instrukcijas, savarankiškus judesius, gebėjimą analizuoti judesius pagal atlikimo kokybę (Kardelis, Karpavičius, 2000).

Sprendžiant vaikų su negale sveikatingumo uždavinius, reikia parinkti pratimus, grūdinančius organizmą, stiprinančius širdies ir kraujagyslių, kvėpavimo sistemas, atramos ir judėjimo aparatą. Visos kūno kultūros pamokos turi būti vedamos griežtai atsižvelgiant į kiekvieno auklėtinio sveikatos būklę ir fizinę raidą (Adomaitienė, 2003). Tikslinga taikyti specialius pedagoginius metodus, kurie skatintų intelektinę auklėtinių veiklą, pratintų mokinių vertinti savo judesius pagal tempą, apimtį, pastangas, plastiškumą. Taip pat reikia kuo daugiau pratimų, reikalaujančių tikslios judesių komponentų – erdvės, laiko, jėgos – dozuotės.

Ambrukaitis (1995) teigia, kad sutrikusio intelekto auklėtinių pažinties, motorinis aktyvumas yra palyginti menkas. Fizinis silpnumas, padidėjęs jautrumas, uždarumas, apatija trukdo įgyti didesnę judėjimo patirtį. Sutrikusio intelekto vaikams sunku bendrauti, nes nemoka reikšti minčių, greitai pavargsta, bijo kalbėti, kartais visai atsisako žaisti. Todėl labai svarbu fizinį šių auklėtinių ugdymą grįsti žaidybine veikla. Auklėtinis žaisdamas turi rasti galimybę tyrinėti, pažinti, kontroliuoti ir valdyti savo kūną. Tai sudaro prielaidas ugdyti motorinius ir pažintinius gebėjimus, didinti protinį aktyvumą. Pabrėžtina tai, kad žaidimai neturėtų virsti tik siekimu ugdyti judėjimo įgūdžius. Labai svarbu, kad žaidimas teiktų pažinimo džiaugsmo, malonumo pojūtį, ugdytų vaizduotę, kūrybiškumą. Tai įgyvendinti turėtų padėti pedagogo darbo principų laikymasis.

Daugybė tyrimų parodė (Sherrill, O'Connor, French, 2001; Bagdonienė, 2007), kad vaikai su negale didesnę naudą gauna iš fizinės veiklos programų, kuriose yra skatinama. Sužadinta motyvacija, didelė mokytojų kantrybė ir gerai suplanuota mokomoji programa yra raktas, padedantis mokiniams su negale mokytis atlikti judesius, sportuoti. Taip pat, ankščiau minėti autoriai teigia, jog neįgalieji, dalyvaudami įvairioje sportinėje veikloje, geriau vertina save, savo galimybes, labiau pasitiki savo jėgomis.

Sit, Mcmanus, Mckenzie, Lian (2007), ištyrė vaikų su negalia (fizine negalia, nežymiu intelekto sutrikimu, klausos ir regos negalia) fizinį aktyvumą per kūno kultūros pamokas ir nustatė, kad jis yra nepakankamas, ypač vaikų su fizine negalia. Šie autoriai rekomendavo vaikams su negalia skirti daugiau kūno kultūros pamokų, jas daryti intensyvesnes, kad būtų pasiekta rekomenduojama fizinio aktyvumo norma.

Išanalizavus literatūrą galima teigti, kad kūno kultūros pamokos vaikams su negalia yra būtinos normaliai jų organizmo veiklai palaikyti, todėl kūno kultūros mokytojai turi stengtis juos sudominti, aktyvinti, kad mokiniai būtų pakankamai fiziškai aktyvūs.

3 skyrius. BENDRŲJŲ IR SPECIALIŲJŲ MOKYKLŲ MOKINIŲ POŽIŪRIO Į KŪNO KULTŪROS PAMOKAS TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimo metodai:

Anketinė apklausa. Anketa buvo sudaryta remiantis moksline, metodine literatūra, siekiant išsiaiškinti mokinių požiūrį į kūno kultūros pamokas. Tai pusiau uždaro tipo anketa. Anketinės apklausos pavyzdys pateikiamas 1 priede.

Anketa sudaryta iš dvylikos klausimų. Ją sudaro 4 blokai:

I. „*Bendroji dalis*“ (nominalinės skalės), skirta išsiaiškinti respondentų lytį ir mokymosi įstaigą.

II. „*Požiūris į pamokas*“ (nominalinės ir ranginė skalės), šio anketos bloko paskirtis – išsiaiškinti ar mokiniams patinka kūno kultūros pamokos, kelintoje vietoje jos yra pagal patikimą tarp visų pamokų ir ar mokiniams užtenka fizinės veiklos mokykloje.

III. „*Veiklos kūno kultūros pamokose*“ (nominalinės ir Likerto skalės), šio bloko pagalba buvo siekiama ištirti ką mokiniai labiausiai mėgsta veikti per kūno kultūros pamokas ir kokios veiklos norėtų daugiau, kas mokiniams patinka ir kas ne kūno kultūros pamokose.

IV. „*Kūno kultūros pamokų nauda*“ (nominalinės skalės), blokas skirtas ištirti kaip mokiniai jaučiasi po kūno kultūros pamokų, ko jiems reikia, kad šios pamokos būtų įdomesnės.

Anketinėje apklausoje naudojamos tokios matavimų skalės: 1) ranginė skalė – mokiniai turėjo sunumeruoti pamokas nuo labiausiai iki mažiausiai patinkančios; 2) Likerto skalė (Charles, 1999) – pateikus teiginius apie tai, kas patinka ir kas nepatinka kūno kultūros pamokose, prašoma, kad respondantai pažymėtų atsakymus (sutinku; nei taip, nei ne; nesutinku), kurie, jų manymu, geriausiai apibūdina reiškinių. Anketų rengimas susidėjo iš kelių etapų. Po kiekvieno bandomojo tyrimo anketų klausimai buvo koreguojami bei tikslinami. Atlikdami anketinę apklausą, stengdavomės teigiamai nuteikti tiriamuosius būsimai veiklai. Galima teigti, kad, įvykdę Tidikio (2003) keliamus reikalavimus anketinei apklausai, šį mokslinį tyrimo metodą naudojome korektiškai. Anketinės apklausos metodo pasirinkimą nulėmė šie anketinės apklausos privalumai:

- Ši forma ypač tinka edukologiniuose tyrimuose, nes ji pigesnė, trumpiau trunka.
- Ši apklausos forma yra informatyvi, tinka moksliniuose tyrimuose.

- Gerai suplanavus apklausą galima tikėtis didesnio procento anketų atsakymų.
- Svarbu anketų anonimiškumas, kuris padeda padidinti grįžtamų atsakymų procentą (Kardelis, 2002).

Statistinė duomenų analizė. Tyrimo duomenys užkoduoti ir apdoroti naudojant darbo su statistiniais duomenimis paketą *SPSS 11 for Windows*. Skirtumų patikimumas vertintas pagal *Pearson Chi – Square* rodiklį (Pirsono X^2 kriterijus).

Tyrimo organizavimas. Pirmajame etape klausimynai buvo išdalinti respondentams. Antrajame etape surinkus atsakytus klausimynus, atsakymai buvo apdoroti statistiškai ir atlikta tyrimo duomenų analizė. Trečiasis etapas skirtas apklausos rezultatams apibendrinti.

3.2. Respondentai

Apklausoje dalyvavo 150 asmenų. 75 mokiniai su negale, bei 75 įgalūs mokiniai. 50 mokinių iš Šiaulių Dubijos pagrindinės mokyklos, 25 mokiniai iš Šiaulių Salduvės pagrindinės mokyklos, 25 mokiniai iš Šiaulių specialiojo ugdymo centro, 25 mokiniai iš Ringuvos specialiosios mokyklos, bei 25 mokiniai iš Šiaulių sanatorinės mokyklos. Iš viso tyrime dalyvauja 66 (44%) merginos ir 84 (56%) vaikinai. Tiriamieji atrinkti vadovaujantis savanoriškumo principu – dalyvavo tik tie mokiniai, kurie patys norėjo. Be to, vyresnieji paaugliai geba objektyviau (kritiškiau) vertinti kūno kultūros pamokas, nes šiame amžiaus tarpsnyje pakinta savęs ir aplinkinių vertinimo kriterijai, kurie tampa labiau objektyvūs ir stabilūs (Крайг, 2002).

Duomenys apie bendrojo lavinimo ir specialiojo ugdymo mokyklų mokinių demografinę charakteristiką pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelė

Tiriamųjų demografinė charakteristika

Mokykla	Lytis		N
	Merginos	Vaikinai	
Dubijos pagrindinė mokykla	18	32	50
Salduvės pagrindinė mokykla	13	12	25
Šiaulių specialiojo ugdymo centras	11	14	25
Ringuvos specialioji mokykla	9	16	25
Šiaulių sanatorinė mokykla	15	10	25
Iš viso	66	84	150

	(44%)	(56%)	(100%)
--	-------	-------	--------

3.3. Tyrimo rezultatai ir apibendrinimas

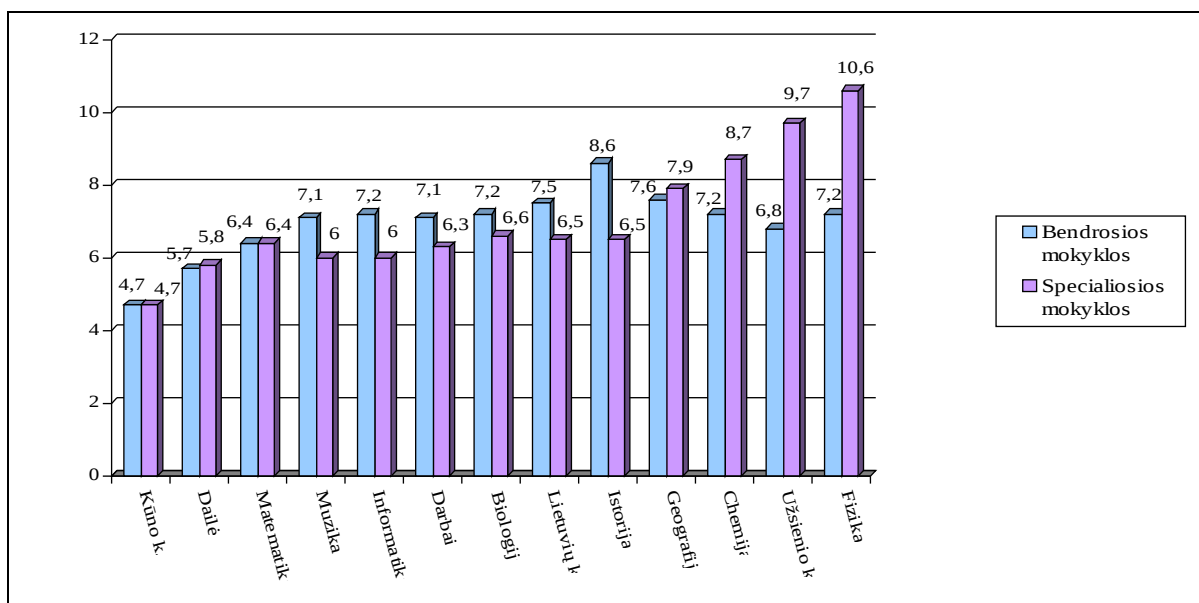
Mokiniam buvo išvardinta 13 pamokų, jie pamokas turėjo sunumeruoti nuo labiausiai patinkančios iki mažiausiai (prie labiausiai patinkančios rašomas 1, prie antros pagal patikimą 2, prie mažiausiai patinkančios 13 ir t.t.). Paaiškėjo, kad tiek bendrojo lavinimo mokyklose, tiek specialiosiose mokyklose mėgstamiausia pamoka yra kūno kultūra. Išvedus įvertinimų vidurkį (toliau žymima M) ji abiejų tipų mokyklose užima 4,7 vietą. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių kūno kultūros pamokos įvertinimas skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,712$).

Antroje vietoje pagal patikimą abiejų tipų mokyklose yra dailė, jos įvertinimas skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,55$). Bendrojo lavinimo mokyklose jos įvertinimų M = 5,7 vieta, o specialiosiose mokyklose M = 5,8 vieta.

Mažiausiai patinkanti pamoka bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose yra ne ta pati. Bendrojo lavinimo mokyklose mokiniams mažiausiai patinka istorija, jos įverčių M = 8,6, o specialiosiose mokyklose ši pamoka yra šeštoje – septintoje vietoje, jos įverčių M = 6,5. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių istorijos pamokos įvertinimas skiriasi statistiškai reikšmingai ($p=0,031$). Specialiosiose mokyklose mažiausiai patinkanti pamoka yra fizika, jos vietos įverčių M = 10,6. Bendrojo lavinimo mokyklose jos vietos įverčių M = 7,2. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių fizikos pamokos įvertinimas skiriasi statistiškai reikšmingai ($p=0,001$).

Kaip parodė apklausa, kūno kultūros pamokos moksleivių yra mėgstamos. Kadangi interesas, kaip subjektyvi poreikio išraiška, skatina žmogų veikti, galima manyti, kad jis iš dalies atspindi ir žmogaus požiūrį į tą veiklą, šiuo atveju į kūno kultūros pamokas.

Pamokų vertinimo bendrojo lavinimo ir specialiojo ugdymo mokyklose duomenys pateikti 1 paveiksle.

1 pav. Pamokų vertinimas bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose, balai*

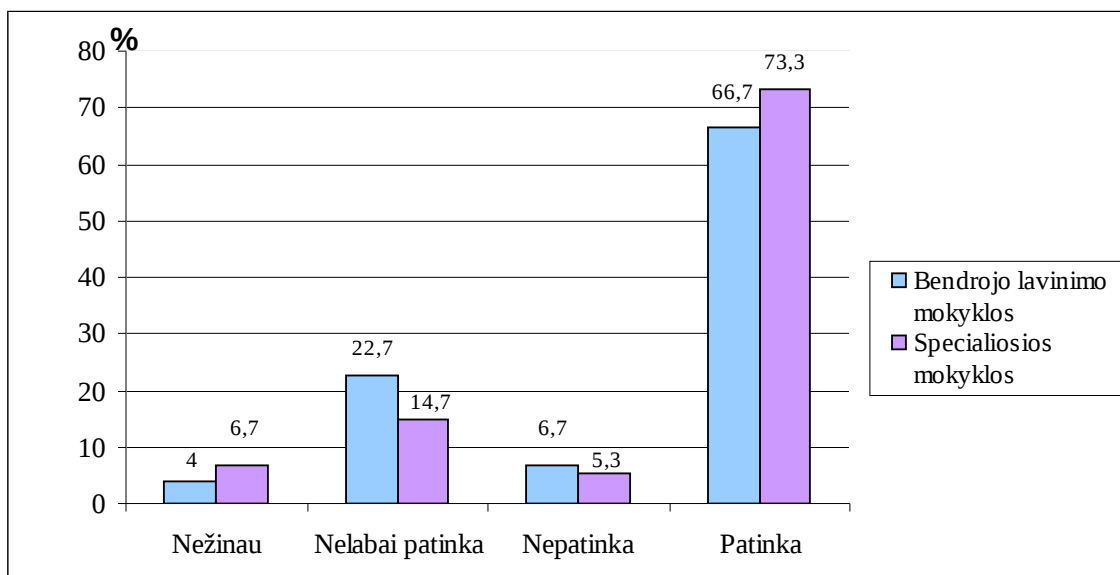
* Mokiniam buvo išvardinta 13 pamokų, jie pamokas turėjo sunumeruoti nuo labiausiai patinkančios iki mažiausiai (prie labiausiai patinkančios rašomas 1, prie antros pagal patikimą 2, prie mažiausiai patinkančios 13 ir t.t.). Paskui buvo išvestas balų vidurkis (M). Kuo mažesnis M, tuo pamoka yra aukštesnėje vietoje.

Vertinant moksleivių požiūrį į kūno kultūrą bei jų pomėgį fiziškai lavintis, įdomu buvo sužinoti apie kūno kultūros pamokas mokykloje. Kadangi per šias pamokas yra patiriamas judėjimo džiaugsmas ir patenkinamas saviraiškos poreikis, todėl, kaip parodė apklausa, moksleivių yra mėgstamos. Iš gautų tyrimo duomenų galima teigti, kad specialiosiose mokyklose kūno kultūros pamokos yra labiau mėgstamos nei bendrojo lavinimo mokyklose (2 pav.). Specialiosiose mokyklose kūno kultūros pamokos patinka net 73,3 % mokinių, o bendrojo lavinimo mokyklose 66,7 % mokinių. Kūno kultūros pamokos nepatinka tik 5,3 % specialiųjų mokyklų mokiniams ir 6,7 % bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūris į kūno kultūros pamokas skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,545$).

Nors tyrimas ir parodė, kad kūno kultūros pamokos abiejų tipų mokyklose yra labai mėgstamos, tačiau vis dar reikia stengtis aktyvinti vaikų fizinę veiklą, todėl, anot Laurutėnaitės (1998), vis daugiau tikimasi iš mokyklų ir siekiama, kad jos taptų aktyvios veiklos židiniais, aktyvinančiais sporto klubus ir būrelius, kuriuose būtų laukiami ne tik sportinių meistriškumą tobulinantys jaunuoliai, bet ir silpnesnės sveikatos paaugliai.

Kūno kultūros pamokų pomėgio bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose duomenys pateikti 2 paveiksle.

2 pav. Kūno kultūros pamokų pomėgis bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose, %

Per kūno kultūros pamokas galima įvairi veikla: lankstumo pratimai, judrieji ar sportiniai žaidimai, aerobika, gimnastika, lengvoji atletika, sportavimas ir mankštinimasis savarankiškai, teorinės pamokos ar pamokos apie sveiką gyvenseną. Taigi tiek bendrojo lavinimo, tiek specialiosiose mokyklose mokiniams labiausiai patinka sportiniai žaidimai, jų pomėgis abiejų tipų mokyklose skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,389$). Specialiosiose mokyklose sportinius žaidimus mėgsta 62,7% mokinių, o bendrojo lavinimo mokyklose 69,3% mokinių.

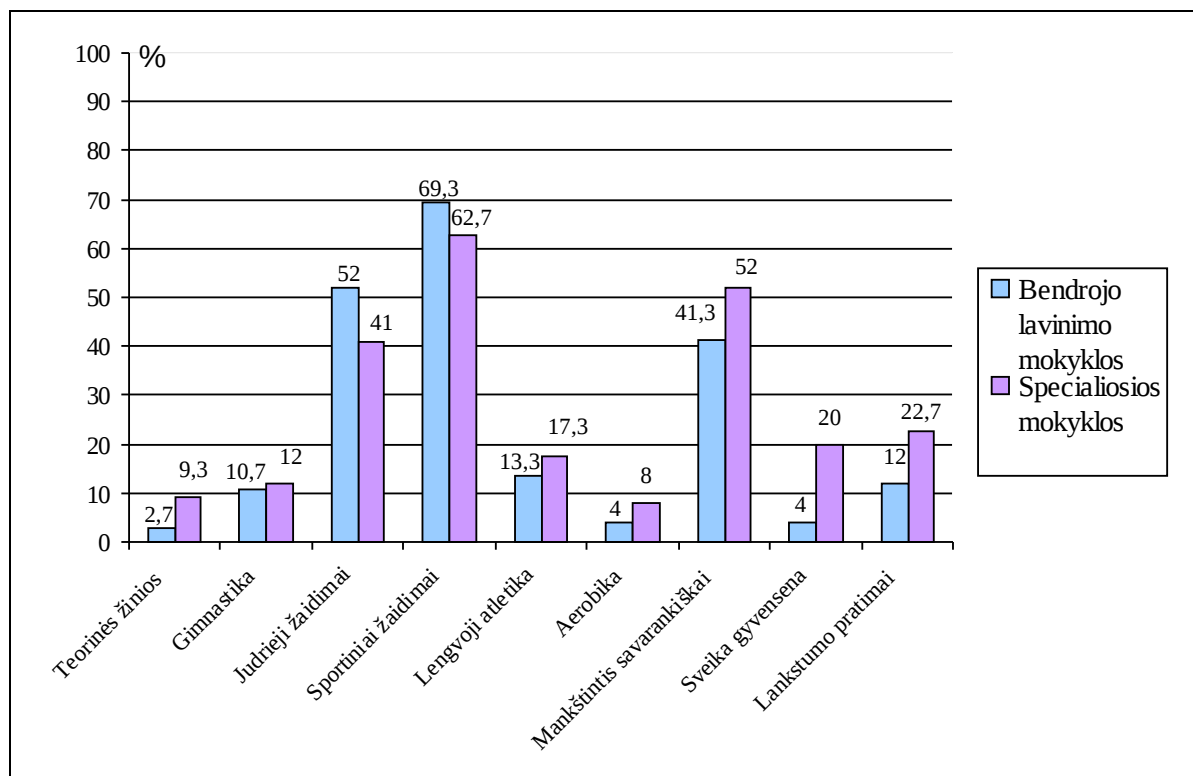
Bendrosiose mokyklose antra pagal patikimą veikla yra judrieji žaidimai. Jie patinka 52% mokinių. Tuo tarpu specialiosiose mokyklose ši veikla yra trečioje vietoje, ji patinka 41% mokinių. Tačiau bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių judriųjų žaidimų pomėgis skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,190$).

Specialiosiose mokyklose antra labiausiai patinkanti veikla per kūno kultūros pamokas yra mankštinimasis savarankiškai. Tai mėgsta 52% mokinių. O bendrojo lavinimo mokyklose ši veikla yra trečioje vietoje, čia mankštintis ir sportuoti savarankiškai per kūno kultūros pamokas mėgsta 41,3% mokinių. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių pomėgis mankštintis ir sportuoti savarankiškai skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,190$).

Nors mokytis apie sveiką gyvenseną per kūno kultūros pamokas mėgsta ne labai daug tiek bendrojo lavinimo (4%), tiek specialiųjų (20%) mokyklų mokinių, bet būtent šios veiklos pomėgis abiejų tipų mokyklose skiriasi statistiškai reikšmingai ($p=0,003$).

Galima daryti prielaidą, kad daugelio mokinių mėgstamiausia fizinio aktyvumo forma yra žaidimai (judrieji; sportiniai), tai patvirtina Zuožienės (1998) atliktas tyrimas (nemokantys ar nenorintys žaisti mokiniai tuo metu yra pasyvūs).

Labiausiai moksleiviams patinkančių veiklų per kūno kultūros pamokas bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose duomenys pateikti 3 paveiksle.

3 pav. Labiausiai moksleiviams patinkančios veiklos per kūno kultūros pamokas bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose, %

Paaiškėjo, kad tiek bendrojo lavinimo mokyklų, tiek specialiųjų mokyklų mokiniai mažiausiai sutinka su teiginiu, kad kūno kultūros pamokos yra smagios. Bendrojo lavinimo mokyklų mokinių įverčių $M=1,6$, o specialiųjų $M=1,4$. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių kūno kultūros pamokų smagumo vertinimas skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,147$).

Galima nuspėti, kad kūno kultūros pamokos patinka mokiniams, kurie šiose pamokose pasiekia gerų rezultatų ir tik šiose pamokose turi galimybę pasižymėti, parodyti ką sugeba. Tačiau anketinės apklausos duomenys parodė, kad tiek bendrųjų, tiek specialiųjų mokyklų mokiniai su teiginiu, kad kūno kultūros pamokose gali pasižymėti nei sutinka nei nesutinka. Bendrųjų mokyklų mokinių įverčių $M=1,6$, o specialiųjų $M=1,7$. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių galimybės pasižymėti kūno kultūros pamokose vertinimas skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,064$).

Anot Balzerio, Kardelio, Kavaliausko (2001), moksleivių nuostata į kūno kultūrą dažniausiai gali būti tiesiogiai susijusi su kūno kultūros mokytojo gebėjimu organizuoti pedagoginį vyksmą, jo polinkiu bendrauti, gerbti mokinio asmenybę, diegti sveikos gyvensenos žinias ir

ugdyti įgūdžius. Pasak minėtų autorių atliktų tyrimų, dauguma jų apklaustų mokinių gerai vertina kūno kultūros mokytoją, visų pirma kaip pedagogą (apie 60% mokinių). Kita vertus, yra ir tokių mokinių, kurie abejoja mokytojų pedagoginiu profesionalumu. Mūsų atliktos anketinės apklausos duomenys rodo, kad bendrųjų mokyklų mokiniai nei sutinka, nei nesutinka su teiginiu, kad jiems patinka kūno kultūros mokytojas, nes įverčių $M=1,7$. Specialiosiose mokyklose situacija dar blogesnė, nes čia įverčių $M=1,4$. Taigi galima teigti, kad specialiųjų mokyklų mokiniams kūno kultūros mokytojai nepatinka. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių kūno kultūros mokytojų vertinimas skiriasi statistiškai reikšmingai ($p=0,004$).

Pasak Blauzdžio (2002), kad kūno kultūros pamokos mokiniams būtų įdomios, jų turinį galėtų sudaryti ne tik jiems įprasti ir mokytojo nurodyti fiziniai pratimai, bet ypač kūrybinės užduotys: pasirinkti pratimą iš pedagogo siūlytų kelių; pačiam sugalvoti ir pagrįsti jo pedagoginę, socialinę naudą sau ir komandai; dalyvauti diskusijose, tai yra patiems savarankiškai ieškoti sprendimų. Tačiau anketinės apklausos duomenys rodo, kad bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai nei sutinka, nei nesutinka su teiginiu, jog jiems kūno kultūros pamokos įdomios ($M=1,8$). O specialiosiose mokyklose mokinių nuomonių įverčių $M=1,5$, taigi galima teigti, kad mokiniai taip pat nei sutinka, nei nesutinka, kad kūno kultūros pamokos jiems yra įdomios. Skirtumas tarp bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių nuomonių yra statistiškai nereikšmingas ($p=0,071$).

Blauzdys (2002) teigia, kad labai svarbus yra kūno kultūros pamokų organizavimas, nes nuo organizuotumo priklauso praktinis teigiamo požiūrio į kūno kultūros pamokas aspektas, kuris lemia fizinio ugdymosi kokybę. Todėl, pasak minėto autoriaus, labai svarbu kuo geriau organizuoti mokymo, lavinimo, auklėjimo procesą, įvairiais būdais skatinti moksleivių aktyvumą, ugdyti jų savarankiškumą ir kritinį mąstymą. Tačiau apklausos duomenys rodo, kad tiek bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai ($M=1,9$), tiek specialiųjų mokyklų mokiniai ($M=1,6$) nei sutinka, nei nesutinka, kad kūno kultūros pamokos yra gerai organizuotos.

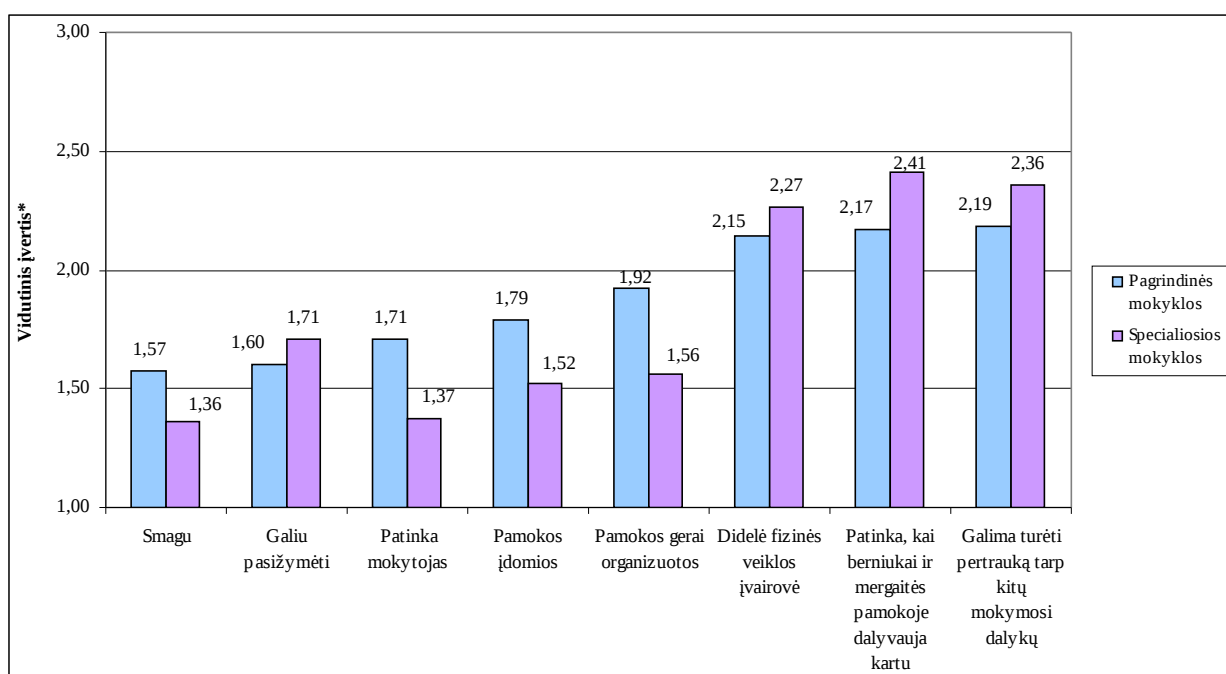
Analizuojant mokslininkų tyrimus (Kardelis ir kt. 2001; Viliūnienė, Volbekienė, 2004) paaškėjo, kad kūno kultūros pamokos yra puiki priemonė padedanti mokiniams atsipalaiduoti, pailsėti po protinio darbo. Tačiau per didelis fizinis krūvis gali ir nualinti mokinio organizmą. Bendrųjų mokyklų mokinių fizinės veiklos įvairovės įverčių $M=2,2$, o specialiųjų mokyklų mokinių $M=2,3$. Skirtumas tarp bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių fizinės veiklos įvairovės vertinimo yra statistiškai nereikšmingas ($p=0,382$).

Kadangi apklausoje dalyvavo vyresnių klasių mokiniai, tai manėme, kad rezultatai parodys, jog mokiniams kūno kultūros pamokose labiau patinka kai mergaitės ir berniukai dalyvauja atskirai. Tačiau rezultatai kaip tik artimesni teiginio „Patinka kai mergaitės ir berniukai pamokoje dalyvauja kartu“ pritarimui, nes bendrojo lavinimo mokyklų mokinių šio teiginio įverčių

M=2,2, o specialiųjų M=2,4. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūris į bendras kūno kultūros pamokas mergaitėms ir berniukams skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,138$).

Iš anketinės apklausos rezultatų matyti, kad specialiosiose ir bendrojo lavinimo mokyklose kūno kultūros pamokose dominuojanti fizinė veikla yra rekreacinio pobūdžio. Galima teigti, kad dėl pastarosios priežasties mokiniai fiziškai, psichologiškai pailsi ir tos pamokos jiems tampa tarsi pertrauka tarp kitų mokomųjų dalykų. Bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai mažiau linkę su tuo sutikti ir jiems ši pamoka mažiau padeda atsipalaiduoti, pailsėti ir turėti pertrauką tarp kitų pamokų (M=2,2) negu specialiųjų mokyklų mokiniams (M=2,4). Skirtumas tarp bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių kūno kultūros pamokos vertinimo kaip pertraukos tarp kitų mokymosi dalykų yra statistiškai nereikšmingas ($p=0,365$).

Kas patinka bendrojo lavinimo ir specialiojo ugdymo mokyklų mokiniams kūno kultūros pamokose duomenys pateikti 4 paveiksle.

*respondentai turėjo pasirinkti vieną iš galimų atsakymų „Sutinku“, „Nei taip, nei ne“, „Nesutinku“. Atitinkamas matavimo įvertis: „Sutinku“ – 3, „Nei taip, nei ne“ – 2, „Nesutinku“ – 1.

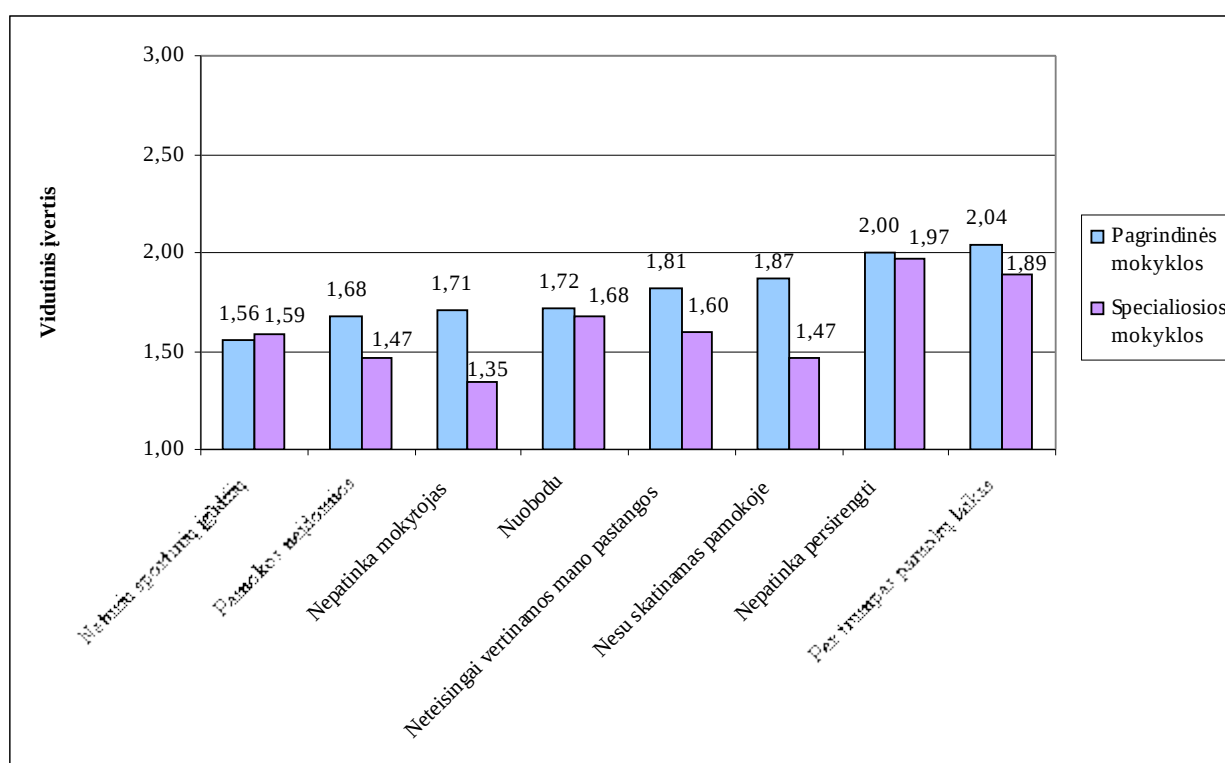
4 pav. Kas patinka bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokiniams kūno kultūros pamokose, įverčiai

Paaikėjo, kad labiausiai bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai sutinka su teiginiu, kad jiems nepatinka jog kūno kultūros pamokos trunka per trumpai ($M=2,04$). O specialiųjų mokyklų mokiniams per trumpos kūno kultūros pamokų laikas yra antras labiausiai nepatinkantis dalykas kūno kultūros pamokose, kurio įverčių $M=1,89$. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūris į tai, kad jiems kūno kultūros pamokose nepatinka per trumpos jų laikas skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,572$).

Specialiųjų mokyklų mokiniams labiausiai nepatinkantis dalykas kūno kultūros pamokose yra tas, kad jiems nepatinka persirengti. Įverčių $M=1,97$. Bendrojo lavinimo mokyklose tai antras labiausiai nepatinkantis dalykas, kurio įverčių $M=2$. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūris į tai, kad jiems kūno kultūros pamokose nepatinka persirengti skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,584$).

Mažiausiai bendrųjų mokyklų mokiniai sutinka su teiginiu, kad jiems nepatinka kūno kultūros pamokos, nes jie neturi sportinių įgūdžių. Įverčių $M=1,56$. O specialiųjų mokyklų mokiniai mažiausiai sutinka su teiginiu, kad jiems kūno kultūros pamokose nepatinka mokytojas. Įverčių $M=1,35$.

Kas nepatinka bendrojo lavinimo ir specialiojo ugdymo mokyklų mokiniams kūno kultūros pamokose duomenys pateikiami 5 paveiksle.

*respondentai turėjo pasirinkti vieną iš galimų atsakymų „Sutinku“, „Nei taip, nei ne“, „Nesutinku“. Atitinkamas matavimo įvertis: „Sutinku“ – 3, „Nei taip, nei ne“ – 2, „Nesutinku“ – 1.

5 pav. Kas nepatinka bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokiniams kūno kultūros pamokose, įverčiai

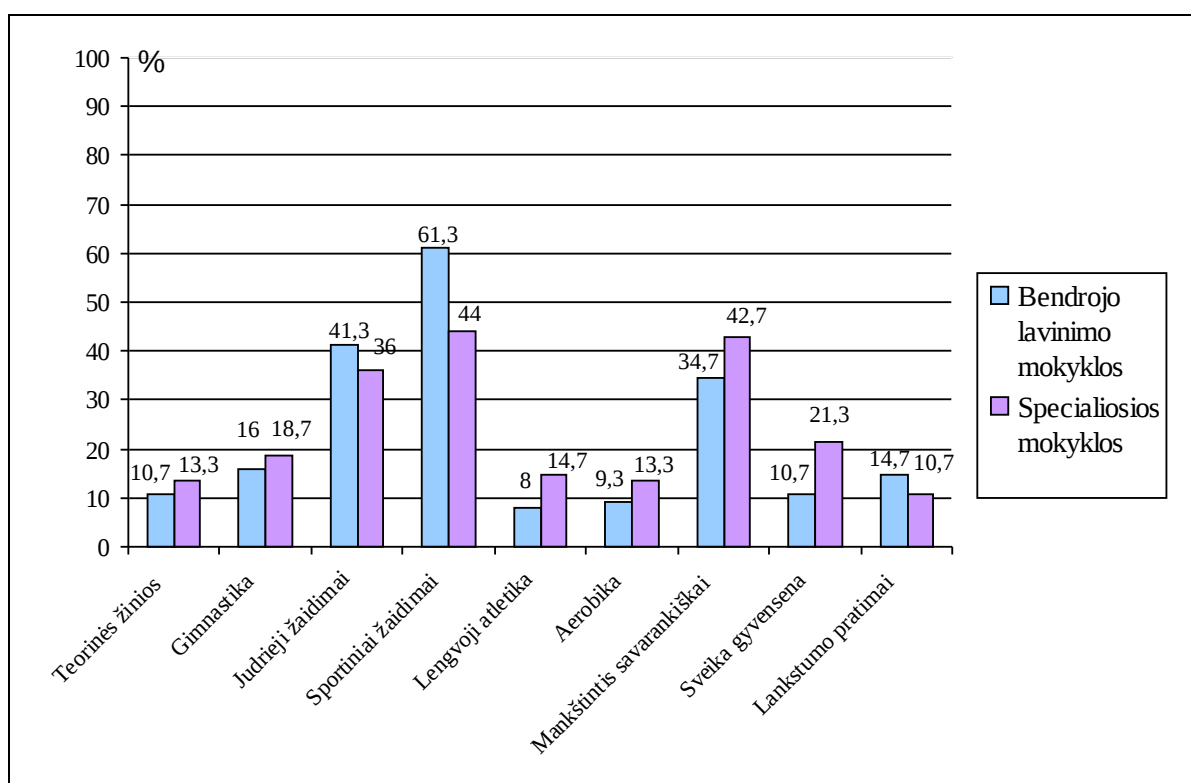
Daugiau kaip pusė bendrojo lavinimo mokyklų mokinių (61,3%) norėtų, kad būtų kuo daugiau sportinių žaidimų. Specialiųjų mokyklų mokiniai taip pat labiausiai norėtų daugiau sportinių žaidimų (44%). Tačiau bendrųjų ir specialiųjų mokyklų mokinių sportinių žaidimų poreikis skiriasi statistiškai reikšmingai ($p=0,034$).

Kardelis, Kavaliauskas, Balzeris (2001) nustatė, kad sveikos gyvensenos žinių moksleiviai įgyja iš įvairių šaltinių (mokytojų, tėvų, draugų, žiniasklaidos), bet labai mažai per kūno kultūros pamokas, dar mažiau per individualius pokalbius su kūno kultūros mokytojais. Pa-

sak minėtų autorių, kur kas daugiau moksleiviai apie sveiką gyvenseną sužino per kitas pamokas. Tačiau atlikus tyrimą paaiškėjo, kad poreikis daugiau sužinoti apie sveiką gyvenseną per kūno kultūros pamokas yra labai mažas. Tik 10,7 % bendrojo lavinimo mokyklų ir 21,3% specialiųjų mokyklų mokinių norėtų daugiau šios veiklos. Šis poreikis tarp abiejų tipų mokyklų skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,075$).

Mažiausiai bendrojo lavinimo mokyklų mokinių per kūno kultūros pamokas norėtų daugiau lengvosios atletikos (8%). O specialiosiose mokyklose mažiausiai mokinių daugiau norėtų atlikti lankstumo pratimus (10,7%).

Bendrojo lavinimo ir specialiojo ugdymo mokyklų mokinių poreikio dėl fizinės veiklos įvairumo per kūno kultūros pamokas duomenys pateikti 6 paveiksle.

6 pav. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių fizinės veiklos įvairumo poreikis per kūno kultūros pamokas, %

Buvo įdomu išsiaiškinti ką mokiniai mano apie kūno kultūros pamokų naudą, nes Kardelis, Kavaliauskas, Blauzdys (2001) ištyrė, kad 60% miesto ir 37% kaimo mokyklų vadovų nurodo, kad moksleiviai per mažai mokyklose sužino apie kūno kultūros reikšmę.

Didžiausia dalis bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių mano, jog kūno kultūros pamokų didžiausia nauda - sveikatos stiprinimas. Taip mano 70,7% bendrojo lavinimo mokyklų mokinių ir 80% specialiųjų mokyklų mokinių (7 pav.). Bendrojo lavinimo ir spe-

cialiųjų mokyklų mokinių požiūris į sveikatos stiprinimą per kūno kultūros pamokas skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,185$).

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, parengtoje naujoje moksleivių kūno kultūros programoje, vietoj ankstesnių, labiau orientuotų į sporto rezultatus programų, dominuoja fizinio pajėgumo, susijusio su sveikata, stiprinimas bei poreikio fiziniam aktyvumui ugdymas. Zaboriskis (1997) teigia, kad sveikatos ugdymo programa privalo būti priderinta prie mokinių amžiaus. Be to, sveikatos ugdymą siūlo įtraukti ne tik į kūno kultūros, bet ir į kitų dalykų pamokas. Pasak minėto autoriaus daug informacijos apie sveikatą galima suteikti per situacijas, kurios susiklosto natūraliai, tačiau visada diskutuojamais klausimais reikalinga mokytojų kompetencija. Kardelio, Kavaliausko, Blauzdžio (2001), atlikti tyrimai rodo, kad moksleiviai nepakankamai vertina asmeninę atsakomybę už savo sveikatos saugojimą ir stiprinimą (pavyzdžiui, tik 42,5% moksleivių yra įsitikinę, kad labiausiai savo sveikata rūpintis privalo jie patys, o kiti mano, kad jų sveikata turi rūpintis tėvai, gydytojai ir kiti asmenys).

Kadangi dauguma mokinių mano, kad kūno kultūros pamokos stiprina sveikatą, tai natūralu, jog šios pamokos ir gerina savijautą, kuri yra glaudžiai susijusi su sveikata. Kad kūno kultūros gerina savijautą mano 41,3% bendrųjų ir 40% specialiųjų mokyklų mokinių. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūris į savijautos gerinimą per kūno kultūros pamokas skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,868$).

Nors dauguma mokinių mano jog kūno kultūros pamokos stiprina sveikatą, tačiau labai nedaug mokinių sutinka jog kūno kultūros pamokos moko sveikai gyventi. Taip mano tik 12% bendrųjų ir 30,7% specialiųjų mokyklų mokinių. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūris į mokymąsi sveikai gyventi per kūno kultūros pamokas, skiriasi statistiškai reikšmingai ($p=0,005$).

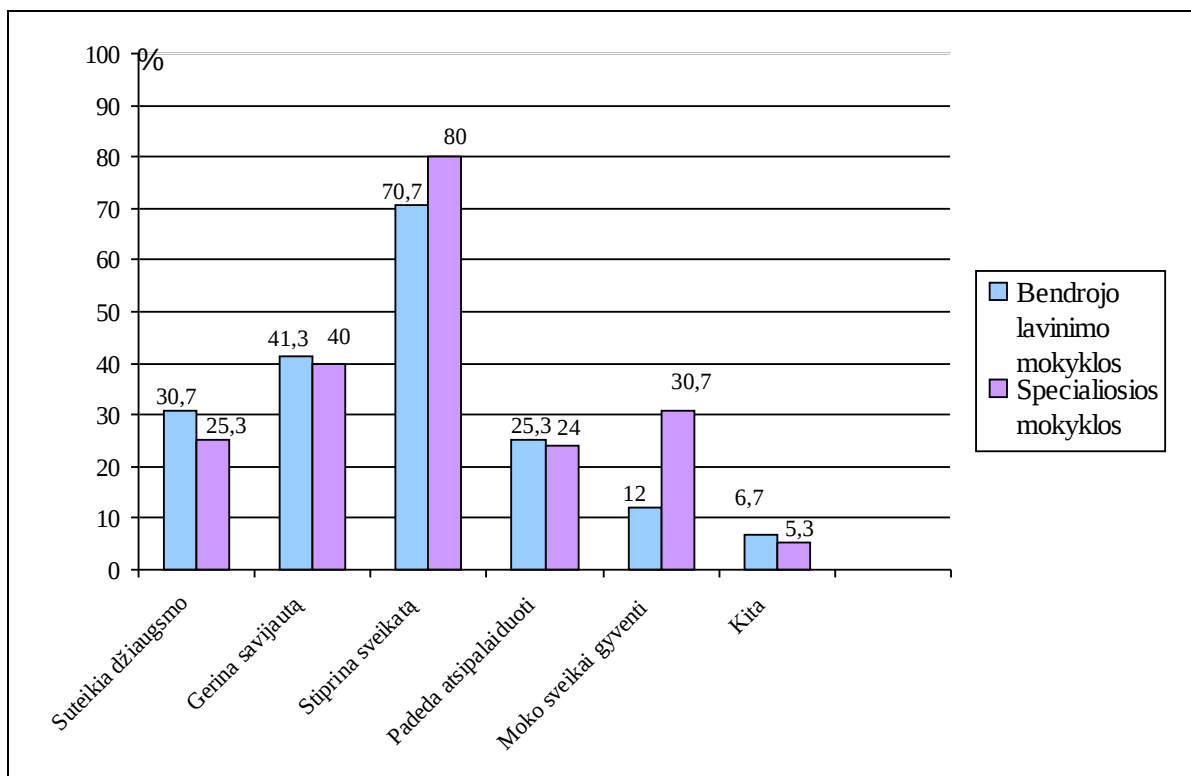
Labai svarbu, kad per visas pamokas, o taip pat ir per kūno kultūros, mokiniai patirtų teigiamas emocijas, tačiau tik 30,7% bendrųjų ir 25,3% specialiųjų mokyklų mokinių mano, kad kūno kultūros pamokos suteikia džiaugsmo. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūris į per kūno kultūros pamokas patiriamą džiaugsmą skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,467$).

Tik 25,3% bendrojo lavinimo ir 24% specialiųjų mokyklų mokiniams kūno kultūros pamokos padeda atsipalaiduoti. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių požiūris į atsipalaidavimą per kūno kultūros pamokas skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,850$).

Buvo mokinių (6,7% bendrojo lavinimo mokyklų mokinių ir 5,3% specialiųjų mokyklų mokinių), kurie pažymėjo, jog kūno kultūros pamokų teikiama nauda yra kita ir jie nesutiko su nei vienu išvardintu variantu.

Kūno kultūros pamokų naudos vertinimo duomenys bendrojo lavinimo ir specialiojo ugdymo mokyklose pateikti 7 paveiksle.

7 pav. Kūno kultūros pamokų naudos vertinimas bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose, %

Įdomu buvo sužinoti kaip mokiniai jaučiasi po kūno kultūros pamokų. Daugiausiai bendrojo lavinimo mokyklų mokinių jaučiasi pavargusiais (50,7%), o specialiosiose mokyklose pavargę būna 36 % mokinių. Bendrųjų ir specialiųjų mokyklų mokinių nuovargis per kūno kultūros pamokas skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,07$). Tačiau pasak Kardelio, Kavaliausko, Balzerio (2001), nemažai moksleivių eina į mokyklą jau nuvargę. Šis nuovargis paaiškinamas tuo, kad daugelis moksleivių nepakankamai miega, jų miegas sutrikęs: sunku iš vakaro užmigti, kankina nemiga, ryte atsikeliami nepailsėjus. Kita vertus, pasak ankščiau minėtų autorių, net 69,3% aukštesnių klasių moksleivių nurodo per didelį ar net labai didelį mokymosi krūvį.

Daugiausiai specialiųjų mokyklų mokinių po kūno kultūros pamokų jaučiasi gerai (58,7%). Bendrojo lavinimo mokyklose po kūno kultūros pamokų gerai jaučiasi mažiau mokinių (38,7%). Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių gera savijauta po kūno kultūros pamokų skiriasi statistiškai reikšmingai ($p=0,014$).

Yra mokinių, kurie po kūno kultūros pamokų jaučiasi blogai. 10,7% bendrojo lavinimo mokyklų mokinių ir 2,7% specialiųjų mokyklų mokinių. Bloga savijauta gali būti dėl kelių priežasčių: mokiniai turi kokių nors sveikatos problemų; pervargsta; patiria neigiamą

emocinę atmosferą. %. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių bloga savijauta po kūno kultūros pamokų skiriasi statistiškai reikšmingai ($p = 0,05$).

Labai svarbu, kad kūno kultūros pamokose vaikai patirtų teigiamas emocijas. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad specialiosiose mokyklose besimokantys vaikai per kūno kultūros pamokas patiria daugiau teigiamų emocijų nei bendrosiose mokyklose besimokantys vaikai, nes tik 37,3% bendrojo lavinimo mokyklų mokinių po kūno kultūros pamokų jaučiasi linksmi, o specialiųjų mokyklų mokinių 40 %. Bendrųjų ir specialiųjų mokyklų mokinių linksmumas po kūno kultūros pamokų skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,737$).

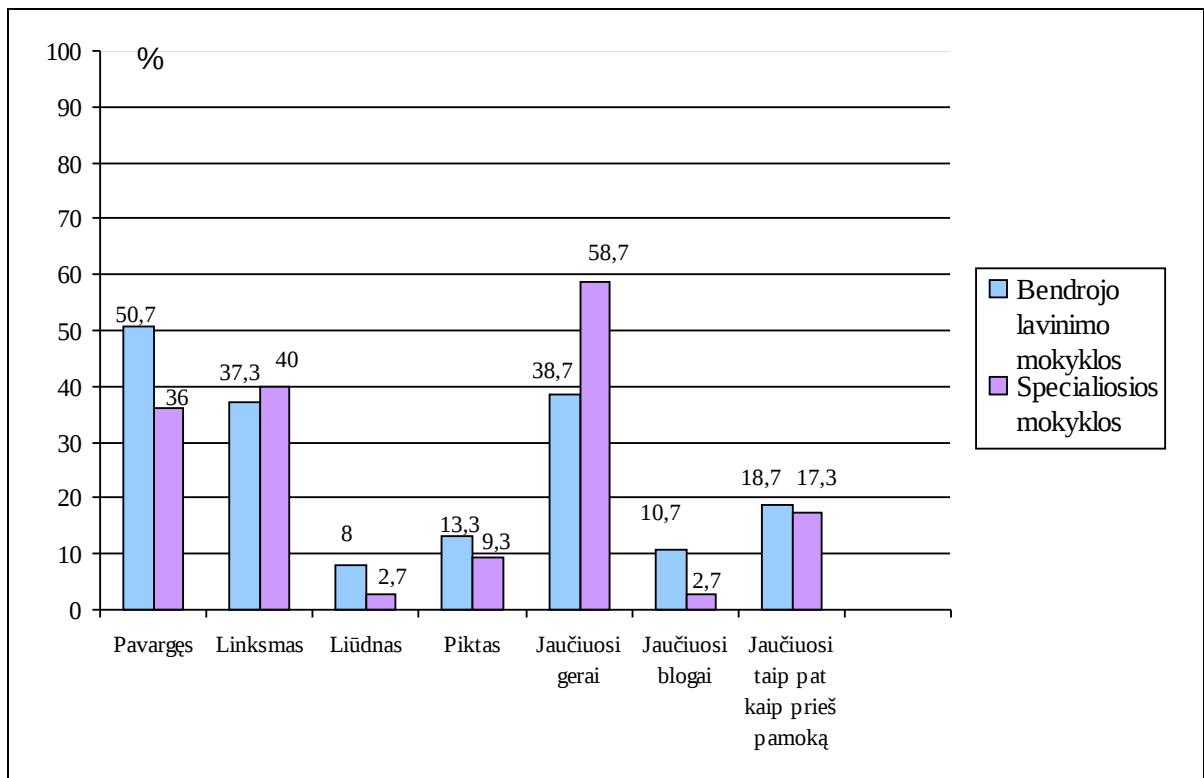
Tačiau per kūno kultūros pamokas patiriamos ne tik teigiamos emocijos, nes 13,3% bendrojo lavinimo mokyklų mokinių ir 9,3% specialiųjų mokyklų mokinių po kūno kultūros pamokų jaučiasi pikti. Piktumo priežastys gali būti įvairios, pavyzdžiui: pervargimas, blogas įvertinimas ir panašiai. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių piktumas po kūno kultūros pamokų skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,44$).

Mažiausiai vaikų po kūno kultūros pamokų jaučiasi liūdni. 8 % bendrojo lavinimo mokyklų mokinių ir 2,7% specialiųjų mokyklų mokinių. Pirsono X^2 kriterijus $p > 0,05$ ($p=0,146$), bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių liūdnumas po kūno kultūros pamokų skiriasi statistiškai nereikšmingai.

Nemažai mokinių teigia po kūno kultūros pamokų besijaučiantys taip pat, kaip prieš pamokas. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių tokia pat savijauta prieš kūno kultūros pamokas ir po kūno kultūros pamokų skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,832$). Taip pat prieš kūno kultūros pamokas ir po jų jaučiasi 18,7 % bendrojo lavinimo mokyklų mokinių ir 17,3% specialiųjų mokyklų mokinių.

Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad daugiausiai bendrojo lavinimo mokyklų mokinių po kūno kultūros pamokų jaučiasi pavargę. Galbūt jie per kūno kultūros pamokas būna aktyvesni, todėl labiau pavargsta nei specialiųjų mokyklų mokiniai, nes pastarųjų dauguma po kūno kultūros pamokų jaučiasi gerai. Tačiau tiek bendrosiose, tiek specialiosiose mokyklose yra nedidelė dalis mokinių, kurie patiria ir neigiamų emocijų, nes po kūno kultūros pamokų sakosi esantys pikti, liūdni ar blogai besijaučiantys.

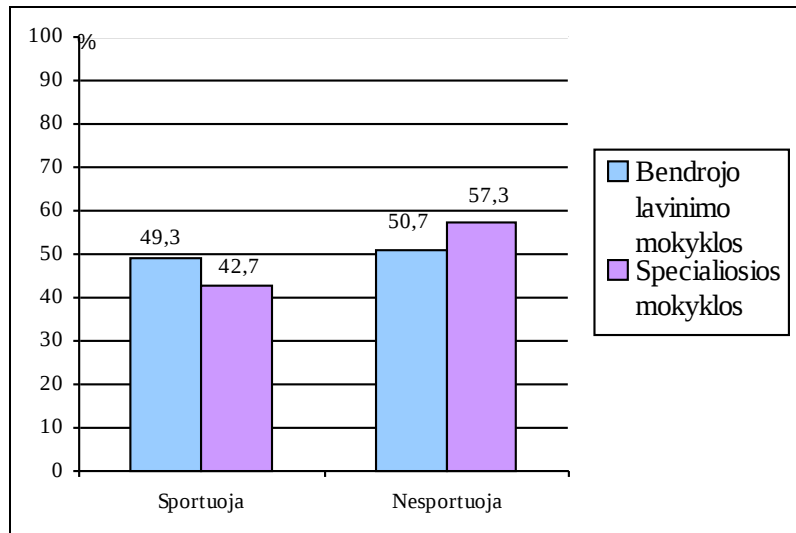
Bendrojo lavinimo ir specialiojo ugdymo mokyklų mokinių savijautos duomenys po kūno kultūros pamokų pateikti 8 paveiksle.

8 pav. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių savijauta po kūno kultūros pamokų, %

Tyrime buvo siekiama išsiaiškinti kiek mokinių sportuoja už mokyklos ribų, nes gali būti, kad tiems mokiniams, kurie lanko kokius nors sporto būrelius, kūno kultūros pamokos patinka mažiau. Taigi paaiškėjo, kad 49,3% bendrojo lavinimo mokyklų mokinių ir 42,7 % specialiųjų mokyklų mokinių sportuoja ir už mokyklos ribų. Tai tikrai nemaža dalis mokinių. Tačiau kaip matyti, bendrojo lavinimo mokyklose besimokančių vaikų daugiau sportuoja už mokyklos ribų, tai gal būt todėl jiems kūno kultūros pamokos patinka šiek tiek mažiau nei specialiųjų mokyklų mokiniams. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių sportavimas už mokyklos ribų skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,413$).

Bendrojo lavinimo ir specialiojo ugdymo mokyklų sportuojančių mokinių už mokyklos ribų rodiklio duomenys pateikti 9 paveiksle.

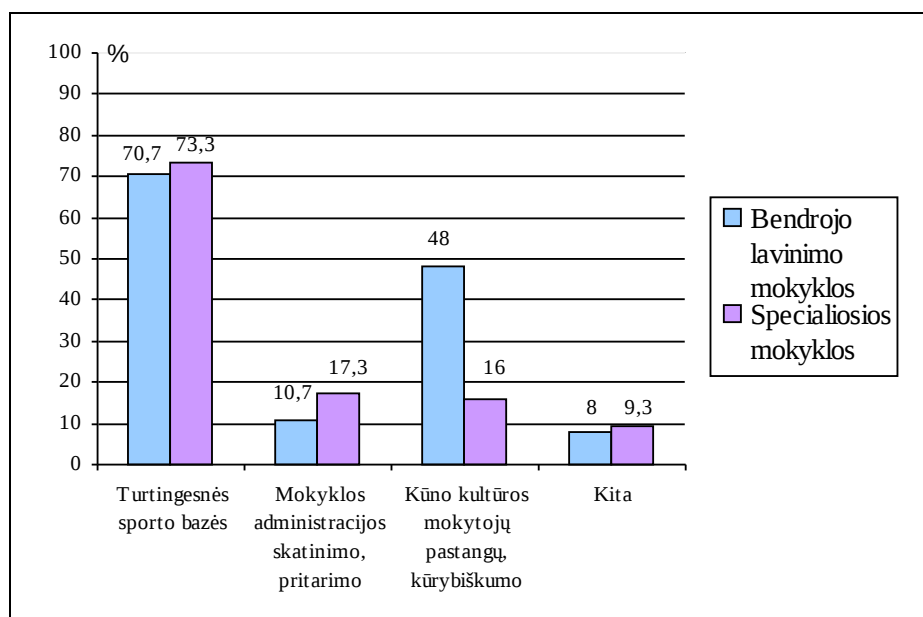
9 pav. Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių sportuojančių už mokyklos ribų rodiklis, %

Didžiausia dalis bendrojo lavinimo (70,7 %) ir specialiųjų mokyklų (73,3) mokinių mano, kad reikia turtingesnės sporto bazės, skirtumas tarp šių grupių nuomonės yra statistiškai nereikšmingas ($p=0,716$). Kardelis, Kavaliauskas, Balzeris (2001) ištyrė, kad dažniausiai Lietuvos mokyklose pasitaikantis sporto inventorių – krepšinio kamuoliai ir lentos, o dauguma mokyklų vadovų (80% kaimo ir 53,3% miesto mokyklų) pripažįsta, jog sportinei veiklai organizuoti didelę reikšmę turi esama mokyklos sporto bazė, kuri, jų nuomone, yra prasta. Taigi turint daugiau ir įvairesnio sporto inventoriaus mokiniams kūno kultūros pamokos patiktų labiau.

Nemaža dalis bendrojo lavinimo mokyklų mokinių (40%) mano, kad kūno kultūros pamokos būtų įdomesnės jeigu kūno kultūros mokytojai įdėtų daugiau pastangų ir būtų kūrybiškesni. Specialiosiose mokyklose taip mano tik 16 % mokinių, todėl skirtumas tarp bendrojo lavinimo mokyklų ir specialiųjų mokyklų mokinių nuomonių yra statistiškai reikšmingas ($p= 0, 001$).

Nedidelė dalis bendrojo lavinimo mokyklų (10,7%) ir specialiųjų mokyklų (17,3%) mokinių mano, kad kūno kultūros pamokos būtų įdomesnės jeigu mokyklos administracija daugiau pritartų ir skatintų. Čia mokinių nuomonės skiriasi statistiškai nereikšmingai ($p=0,239$).

Ko reikia bendrojo lavinimo ir specialiojo ugdymo mokyklų mokiniams, kad kūno kultūros pamokos būtų įdomesnės duomenys pateikti 10 paveiksle.

10 pav. Ko reikia bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokiniams, kad kūno kultūros pamokos būtų įdomesnės, %

Išvados

1. Analizuojant mokslinę literatūrą pastebėta, kad daugelis autorių kūno kultūrą apibūdina kaip bendrosios kultūros dalį, kuri nuo kitų kultūros dalių skiriasi savo daugiafunkciškumu.
2. Tyrimo metu nustatyta, kad kūno kultūros pamokos specialiojo ugdymo mokyklose ir bendrojo lavinimo mokyklose pagal reitingą yra pirmoje vietoje.
3. Neigiamą požiūrį į kūno kultūros pamokas lemia kelios priežastys: pirma - nepatinka persirenginėti; antra - pamokos laikas yra nepakankamas; trečia – mokinių nesudomina mokytojo organizuojama fizinė veikla.
4. Nustatyta, kad teigiamą specialiojo ugdymo ir bendrojo lavinimo mokyklų mokinių požiūrį į kūno kultūros pamokas lemia: berniukų ir mergaičių dalyvavimas kūno kultūros pamokose kartu; kūno kultūros pamokos vertinimas kaip pertraukos tarp kitų mokomųjų dalykų; didelė fizinės veiklos įvairovė.
5. Pastebimi statistiškai reikšmingi skirtumai tarp specialiojo ugdymo ir bendrojo lavinimo mokyklų mokinių yra šie: specialiųjų mokyklų mokiniams yra didelis poreikis mokytis apie sveiką gyvenseną; šie mokiniai mano, kad kūno kultūros pamokų teikiama nauda yra ta, kad jos moko sveikai gyventi; taip pat, statistiškai reikšmingai skiriasi, kad daugiau specialiųjų nei bendrojo lavinimo mokyklų mokinių po kūno kultūros pamokų jaučiasi gerai; bendrojo lavinimo mokyklose yra daug didesnis sportinių žaidimų poreikis; bendrojo lavinimo mokyklose daugiau mokinių kūno kultūros pamokose patinka mokytojas.

Anketinės apklausos rezultatai patvirtino keliamą tyrimo hipotezę, jog specialiojo ugdymo ir bendrojo lavinimo mokyklų mokinių požiūris į kūno kultūros pamokas yra teigiamas.

Literatūra

1. Adaškevičienė, E. (2008). *Silpnos sveikatos vaikų fizinis ugdymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
2. Adomaitienė, R. (2003). Negalios fenomeno pagrindimas sociologinių teorijų požiūriu. R. Adomaitienė (Sud.). *Taikomoji neįgaliųjų fizinė veikla*. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams, 5, (p.149 – 153). Kaunas: LKKA.
3. Ambrukaitis, J. (1995). *Nežymaus protinio atsilikimo vaikų ugdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
4. Bagdonienė, M. (2007). Taikomosios fizinės ir sportinės veiklos poveikio ypatumai regėjimo negalę turinčių asmenų gyvenimo kokybės gerinimo aspektu. *Specialusis ugdymas. Priedas*, (p. 75 – 81). Šiauliai.
5. Balzeris, V., Kardelis, K., Kavaliauskas, S. (2001). *Mokyklinė kūno kultūra: realijos ir perspektyvos*. Kaunas: LKKA.
6. Banzienė, O., Bobrova, L., Stoponkienė, Z. (2004). *Vaikų kūno kultūra: ikimokyklinio amžiaus sutrikusios raidos vaikų ugdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
7. Blauzdys, V., Leliūgienė, L. (2007). *Mokinių teigiamo požiūrio į kūno kultūrą kaip mokymosi dalyką ugdymas, didinant jo prasmingumą*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
8. Blauzdys, V. (2002). *Naujoviška kūno kultūros pamoka*. Mokymo priemonė kūno kultūros specialybės studentams, magistrantams. Vilnius: VPU leidykla.
9. Bobrova, L. (2004). Naujas požiūris į kūno kultūros pamokas. *Kūno kultūros ugdymas pradinėse klasėse: Respublikinės konferencijos medžiaga* (p. 3 – 6). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
10. Bobrova, L. (1998). Kūno kultūros programa (p. 59 – 75). *Specialiosios mokyklos programos: Vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo vaikų ugdymas V – X klasės*. Vilnius.
11. Bobrova, L., Mackevičius L., Norkus, S. (2004). *Specialiosios mokyklos kūno kultūros realizavimas pedagoginėje praktikoje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
12. Bunker, L. (1998). Psicho – Physiological Contributions of Physical Activity and Sports for Girls. *Research Digest* (p. 12 – 17).
13. DePeuw, K., Gavron, S. (1995) *Sport and disability*. Champaign, IL: Human Kinetics.
14. Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra. (2005). *Inkliuzinis ugdymas ir veikla klasėje vidurinėje mokykloje*.
15. Fastingas, R.B. (2010). Inkliuzija paremtas adaptuoto mokymo konceptas: Norvegijos iššūkių apžvalga. *Specialusis ugdymas*, 1 (22), (p.170 – 178). Šiauliai.

16. Fisher, S. (1998). Developing and implementing a K – 12 character education program. *Journal of Health, Physical Education, Recreation, and Dance*. No 2, (p. 21 – 22).
17. Freedson, P., Evenson, S. (1991). Familial aggeration in physical activity. *Research Quarterly for Exercise and Sport* (p. 384 – 389).
18. Galkienė, A. (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai, bendrojo lavinimo mokykloje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
19. Gedvilienė, G., Baužienė, Z. (2007). Vaikų, turinčių judėjimo sutrikimų, ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje kliūtys ir galimybės. *Specialusis ugdymas*, 2 (17), (p. 120 – 130). Šiauliai.
20. *Išsilavinimo standartai*. (1999). Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
21. Ivaškienė, V. (2002). *Fizinių ypatybių lavinimas per kūno kultūros pamokas*. Kaunas: LKKA.
22. Ivaškienė, V., Čepelionienė, J., (2005). *Studentų fizinis ugdymas ir saviugda*. Kaunas
23. Kardelis, K. (1998). *Socialinių ir psichologinių veiksnių įtaka moksleivių fiziniam aktyvumui*. Įvairaus amžiaus žmonių sveikos gyvensenos problemos: tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga (p. 56 – 59). Kaunas: LKKI.
24. Kardelis K.(2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: (edukologija ir kiti socialiniai mokslai)*. Vadovėlis. Kaunas: Judex.
25. Kristensen, O.S. (1999). *Kūno kultūra pradinėse klasėse*. Kaunas: LKKA.
26. Kūno kultūra. (2010). Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. *Lietuvos sporto enciklopedija* (T. 1, p.687 – 689). Vilnius.
27. Kūno kultūra. (2002). Stonkus, S. (Red). *Sporto terminų žodynas*. (P. 304). Kaunas: LKKA.
28. Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Monografija. Vilnius: Vilniaus Pedagoginio universiteto leidykla.
29. Laurutėnaitė, M. (1998). *Kūno kultūra ir sportas – sveikatos ir visuomenės partneriai*. Informacinis leidinys, 5, 40 – 41.
30. *Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos: I – X klasės*. (1997). Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
31. Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas (1998). *Informacinis leidinys*, 1-2, 56-57, 1-5.
32. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (2003). *Valstybės žinios*, IX -1630.
33. Miltenienė, L. (2006). Mokyklos vadovų nuostatos į specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių integruotą ugdymą. *Specialusis ugdymas*, 2, (p.19 – 26). Šiauliai.

34. Ruškus, J. (2002). *Negalės fenomenas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
35. Ruškus, J. (2001). *Negalės psichosociologija*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
36. Samsonienė, L. (2006). *Specialiujų poreikių vaikai ir jų socialinė integracija* (p. 6 – 38). Vilnius.
37. Sherril, C. (1993). *Adapted physical activity, recreation, and sport: Crossdisciplinary and lifespan*. Dubuque, IA.
38. Sit, C.H.P., Mcmanus, A., Mckenzie, T.L., Lian, J. (2007). Physical activity levels of children in special schools. *Preventive medicine*. No 6, (p. 424 – 431). Amsterdam.
39. Spencer, A.F. (1996). Ethics in physical education and sport. *Journal of Health, Physical Education, Recreation, and Dance*. No 7, (p. 37 – 39).
40. Stambulova, N. (2001). Theoretical and applied issues of sports career. *Education. Physical Training. Sport*, 3,(p. 45-55). Kaunas : The Lithuanian Academy of Physical Education.
41. Šalkauskis, S. (1992). *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
42. Švedaitė, L. (2004). *Moksleiviams nepatinka kūno kultūros pamokos*. <http://www.ve.lt/?rub=1065924810&data=2004-09-16&id=1095263264> (žiūrėta 2008 – 11 – 14).
43. Tamošauskas, P. (2000). *Humaniškai orientuotas studentų fizinis ugdymas*. Vilnius.
44. Tidikis, R. (2003). *Magistrų baigiamųjų darbų rengimas ir gynimas: metodiniai nurodymai*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
45. Vaičekauskaitė, R. (2009). Negalės diskurso tarpkultūrinės sąveikos globalizacijos kontekste. *Specialusis ugdymas*, 2 (21), (p.8 – 20). Šiauliai.
46. Vasiliauskas K., Ivaškienė, V. (2001). *Fiziškai neįgaliųjų žmonių fizinis ugdymas ir saviugda*. Kaunas: LKKA.
47. Vaščila, V. (1996). *Studentų fizinis ugdymas*. Vilnius.
48. Viliūnienė, A., Volbekienė, V. (2004). *Kūno kultūros pamoka*. Kaunas: LKKA.
49. Vilkas, A. (2006). *Kūno kultūros teorijos įvadas*. Vilnius: Vilniaus Pedagoginio universiteto leidykla.
50. Vilkas, A., Raškauskienė, J. (2005). *V – VII klasių mergaičių požiūrio į kūno kultūrą formavimasis ir kaita*. Sporto mokslas. 3(41), (p. 66 – 71).
51. Zaborskis, A. (1997). *Lietuvos moksleivių sveikatos būklė ir jos stiprinimas*. Habilitacinis darbas. Kaunas: Kauno medicinos universitetas.
52. Zuožienė, I. (1998). *Kūno kultūros ir sveikos gyvensenos žinių įtaka moksleivių fiziniam aktyvumui*. Daktaro disertacija. Kaunas: LKKA.
53. Крайг, Г. (2002). *Психология развития: 7-е международное издание*: СПб.: Питер.

Ruta Parnarauskaite

ATTITUDE OF CHILDREN FROM SPECIAL AND COMPREHENSIVE SCHOOLS TOWARDS LESSONS OF PHYSICAL EDUCATION

The Master's Degree Thesis

Summary

In the work analysis of comprehensive and special school pupils approach to physical education lessons is carried out, liked and not liked things during such lessons are identified, effect of physical education classes is revealed.

The *hypothesis*: comprehensive and special education school pupils' attitude to physical education classes is positive.

Questionnaire survey method was conducted with the aim to reveal the comprehensive and special school pupils' attitudes towards physical education classes.

The study included 150 persons: 75 pupils attending comprehensive schools and 75 pupils from special schools.

In the empirical part analysis and comparison of comprehensive and special school pupils' attitudes to physical education classes is performed.

The main *conclusions* of the empiric research:

1. Negative attitudes to physical education classes are caused by several reasons: first – pupils don't like to change clothes; second - lesson time is insufficient; third – pupils are not interested in the physical activity arranged by the teacher.
2. It was found that positive special education and general education pupils' attitudes to physical education classes is determined by: joint boys' and girls' participation in physical education classes; physical education classes seen as a break between other subjects; large variety of physical activities.
3. Statistically significant differences between special education and general education pupils are the following: special education pupils have a great need for education on healthy lifestyles; these pupils feel that physical education lessons benefit for that they teach a healthy lifestyle; as well statistically significant difference is in that more special than general education pupils after physical education classes are feeling good; general education schools show greater demand for sports games; in general education schools more pupils enjoy teacher during physical education lessons.
4. Questionnaire survey results confirmed the *hypothesis* that special education and comprehensive education pupils' attitudes to physical education classes are positive.

Key words: mainstream school, physical education, body culture, physical education classes, disabled, sports, special education establishment, a pupil with special needs, health.

PRIEDAI

ANKETA

Sveika(s) drauge! Mes atliekame tyrimą, kuriuo siekiame išsiaiškinti koks Tavo ir Tavo draugų požiūris į kūno kultūros pamokas. Mums Tavo nuomonė labai svarbi ir reikalinga, todėl tikimės, kad anketą užpildysi sąžiningai ir nuoširdžiai. Anketa anonimiška. Iš anksto dėkojame! Atsakymus žymėkite apibraudami atsakymo raidę. Pvz.:

Tu esi: a) mergaitė
 b) berniukas.

I. BENDROJI DALIS

1. Kokioje mokykloje Tu mokaisi? Įrašyk.....
2. Kas Tu esi:
 a) Mergina
 b) Vaikinas

II. POŽIŪRIS Į PAMOKAS

3. Sunumeruok išvardintas pamokas nuo labiausiai patinkančios iki mažiausiai. Prie labiausiai patinkančios parašyk 1, prie antros pagal patikimą 2 ir taip toliau.

- Matematika   Chemija   Geografija   Informatika   Kūno kultūra
 Lietuvių kalba   Fizika   Istorija   Biologija
 Užsienio kalba   Darbai   Muzika   Dailė

4. Ar Tau patinka kūno kultūros pamokos?(Apibrauk Tau tinkantį atsakymą).
 a) Taip.
 b) Ne.
 c) Nelabai patinka.
 d) Nežinau (negaliu pasakyti.)
5. Ar sportuoji kur nors už mokyklos ribų?
 a) Taip
 b) Ne

III. VEIKLOS KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE

6. Ką labiausiai mėgsti veikti per kūno kultūros pamokas? (Gali pažymėti 3 atsakymus, juos apibraudamas).

- a) Atlikti lankstumo pratimus (sėstis ir siekti, atsistojus pasiekti kojų pirštus ir pan.)
 b) Žaisti judriuosius žaidimus.
 c) Žaisti sportinius žaidimus.
 d) Užsiimti aerobika.
 e) Užsiimti gimnastika.
 f) Klausyti teorinių žinių apie pratimų techniką.
 g) Užsiimti lengvąja atletika.
 h) Sportuoti, mankštintis savarankiškai.
 i) Mokyti apie sveiką gyvenimą.

Apklausą atlieka taikomosios kūno kultūros magistrantė Rūta Parnarauskaitė. Iškilus klausimams, galite skambinti 862633692 arba rašyti elektroniniu paštu:

ruta.parnarauskaite@gmail.com

7. Kas Tau patinka kūno kultūros pamokose? (Įvertink kiekvieną teiginį lentelėje, pažymėdamas + ženklą vienoje iš duotų skilčių: sutinku; nei taip, nei ne; nesutinku).

Pavyzdžiui:

TEIGINIAI	SUTINKU	NEI TAIP, NEI NE	NESUTINKU
1. Didelė fizinės veiklos įvairovė		+	

TEIGINIAI	SUTINKU	NEI TAIP, NEI NE	NESUTINKU
1. Didelė fizinės veiklos įvairovė			
2. Patinka mokytojas			
3. Smagu			
4. Galiu pasižymėti			
5. Pamokos gerai organizuotos			
6. Pamokos įdomios			
7. Galima turėti pertrauką tarp kitų mokymosi dalykų			
8. Patinka, kai berniukai ir mergaitės pamokoje dalyvauja kartu			
9. Kas dar patinka pamokose? (Parašyk).			

8. Kas Tau nepatinka kūno kultūros pamokose? (Įvertink kiekvieną teiginį lentelėje).

TEIGINIAI	SUTINKU	NEI TAIP, NEI NE	NESUTINKU
1. Per trumpos pamokų laikas.			
2. Nepatinka persirengti.			
3. Nuobodu.			
4. Neteisingai vertinamos mano pastangos.			
5. Nesu skatinamas pamokoje.			
6. Neturiu sportinių įgūdžių.			
7. Pamokos neįdomios.			
8. Nepatinka mokytojas.			
9. Kas dar nepatinka? (Parašyk).			

9. Kokios veiklos norėtum daugiau per kūno kultūros pamokas? (Gali pažymėti kelis atsakymus).

- a) Atlikti lankstumo pratimus (sėstis ir siekti, atsistojus pasiekti kojų pirštus)
- b) Žaisti judriuosius žaidimus
- c) Žaisti sportinius žaidimus
- d) Užsiimti aerobika
- e) Užsiimti gimnastika
- f) Klausyti teorinių žinių
- g) Užsiimti lengvąja atletika
- h) Sportuoti, mankštintis savarankiškai
- i) Mokyti apie sveiką gyvenseną

IV. KŪNO KULTŪROS PAMOKŲ NAUDA

10. Kokią naudą Tau duoda kūno kultūros pamokos? (Gali pažymėti kelis atsakymus).

- a) Stiprina sveikatą
- b) Gerina savijautą

- c) Suteikia džiaugsmo
- d) Padeda atsipalaiduoti
- e) Moko sveikai gyventi
- f) Kita (įrašyk).....

11. Kaip jautiesi po kūno kultūros pamokų? (Gali pažymėti kelis atsakymus, juos apibraudamas).

- a) Pavargęs
- b) Linksmas
- c) Liūdnas
- d) Piktas
- e) Jaučiuosi gerai
- f) Jaučiuosi blogai
- g) Jaučiuosi taip pat, kaip ir prieš pamoką

12. Kaip manai, ko reikia, kad kūno kultūros pamokos būtų įdomios? (Gali pažymėti kelis atsakymus, juos apibraudamas).

- a) Turtingesnės sporto bazės (įvairių priemonių, įrankių)
- b) Mokyklos administracijos skatinimo, pritarimo
- c) Kūno kultūros mokytojų pastangų, kūrybiškumo
- d) Kita (įrašyk).....

AČIŪ 😊